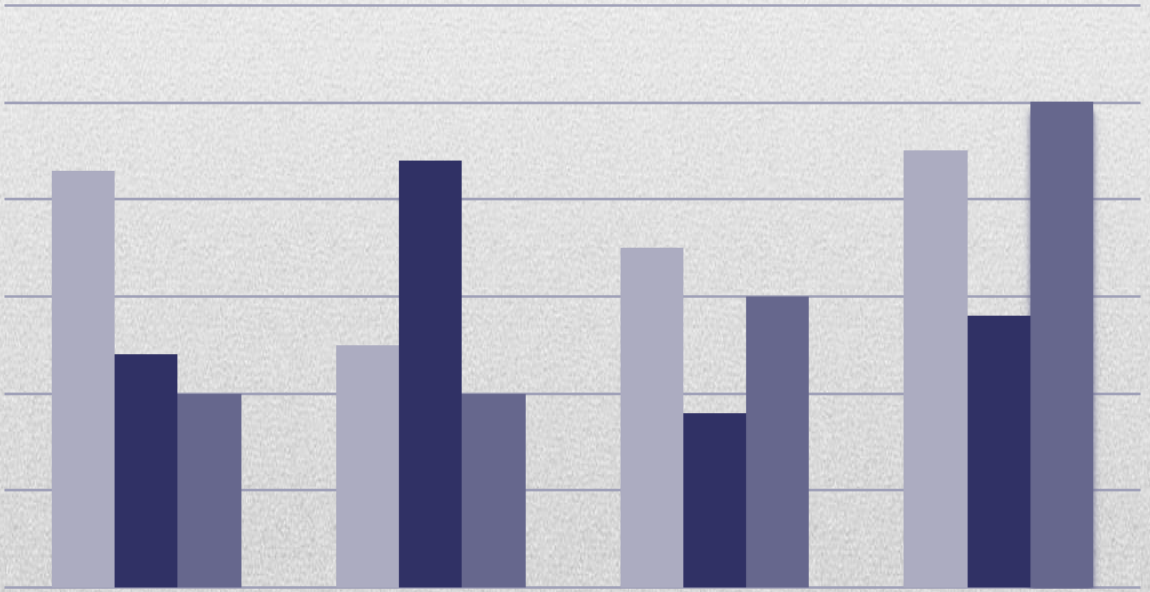

KENTLİ HAKLARI VE KENTLERİN GIDAYA ERİŞİMİ

Araştırmalar Serisi I 2025 I

12

KENTLİ HAKLARI VE KENTLERİN GIDAYA ERIŞİMİ

Borsalar ve Pazar Yeri Uygulamaları

Kitap Adı: DÜNYA VE AVRUPA'DA KENTLİLERİN GIDAYA ERIŞİMİ

– Yazar Adı:

– Editör: Esen Can Eyüboğlu

– Katkıda Bulunanlar:

– Yayınevi Adı:

– İlk Baskı Tarihi: 2024

– Baskı Yeri ve Yılı: 2024 –Sarıyer - İstanbul

– Baskı Sayısı:

– ISBN Numarası:

– Dizgi ve Tasarım: Elçin Demir –Makropeak Ajans

– Yasal Uyarılar ve Telif Hakları:

Tüm hakları saklıdır.

Copyright © [Yıl] [Yazar/Yayınevi Adı].

Bu kitabın tamamı veya bir bölümü, yazarın ve yayınevinin izni olmadan çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve elektronik ortamda paylaşılamaz.

2024, Türkiye.

İçindekiler Tablosu

Dünya ve Avrupa'da Kentlilerin Gıdaya Erişim Yöntemleri: Borsa ve Pazar Yeri Uygulamaları ..	5
Özet	5
1. Giriş.....	5
2. Dünyada Kentlilerin Gıdaya Erişim Modelleri	6
3. Türkiye’de Tarımsal Gıda Hareketliliği (Üretim – Tüketim Dengesi)	7
2.1. Geleneksel Pazar Yerleri	13
2.2. Dijital Gıda Pazaryerleri ve E-Ticaret	16
2.3. Kooperatifler ve Topluluk Destekli Tarım (CST)	16
2.4. Urban Tarım ve Dikey Tarım	17
2.5. Gıda Bankaları ve Sosyal Yardım Programları	17
2.6. Ülke İncelemeleri	17
2.6.1. ABD Kentlerinde Gıdaya Erişim Modelleri:.....	17
2.6.2. Fransa Kentlerinde Gıdaya Erişim Modelleri:	19
2.6.3. Birleşik Krallık Kentlerinde Gıdaya Erişim Modelleri	22
2.6.4. İtalya Kentlerinde Gıdaya Erişim Modelleri: Bir İnceleme.....	25
2.6.5. Almanya Kentlerinde Gıdaya Erişim Modelleri: Bir İnceleme	28
2.6.6. Hollanda Kentlerinde Gıdaya Erişim Modelleri: Bir İnceleme	31
3. Türkiye’de Kentlilerin Gıdaya Erişim Modelleri	35
3.1. Geleneksel Pazar Yerleri ve Ekonomik Boyutu	35
3.1.1. Türkiye’de Günümüzde Geleneksel Pazar Yerleri	35
3.1.2. Türkiye’de Geleneksel Pazarların Günümüzdeki Sorunları	40
3.2. Türkiye’de Ticaret Borsaları ve İşlevleri	41
3.3. Türkiye Ürün İhtisas Borsası	43
Avrupa Birliği ve Türkiye’nin Ürün İhtisas Borsalarının Karşılaştırması	45
3.4. Dijital Gıda Platformları ve Tedarik Ağı	46
3.5. Organik Pazar Yerleri ve Sertifikasyon	47
4. Değerlendirme ve Öneriler	47
5. Sonuç.....	48
Kaynakça.....	49

Dünya ve Avrupa'da Kentlilerin Gıdaya Erişim Yöntemleri: Borsa ve Pazar Yeri Uygulamaları

Özet

Bu rapor, dünyada ve Avrupa'da kentlilerin gıdaya erişim yöntemlerini ve pazar yeri uygulamalarını incelemektedir. Ayrıca Türkiye kentlerindeki uygulamaları, pazar hacimlerini, tedarik ağlarını ve bu pazarların ekonomik boyutlarını karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Kentlerde gıdaya erişim, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve gıda güvenliği ile yakından ilişkilidir. Geleneksel pazar yerleri ve dijital platformlar, bu erişimde önemli roller oynamaktadır.

1. Giriş

2020 yılı SOFI Raporuna göre, 2019 yılında, Kovid-19 salgınından önce yaklaşık 690 milyon kişi yetersiz beslenmektedir. Salgın ile birlikte, 2019 yılında, dünyada 750 milyona yakın kişi, bir başka deyişle dünyadaki her 10 kişiden biri şiddetli bir şekilde gıda güvensizliğine maruz kalmıştır. Ayrıca, dünya üzerinde 2 milyardan fazla insanın güvenilir, besleyici ve yeterli gıdaya düzenli erişimi mevcut değildir. Artış eğilimi, bu şekilde devam ettiği takdirde, 2 nolu Sürdürülebilir Kalkınma Amacının başaramayabileceği ve 2030 yılına kadar aç insan sayısının 840 milyonun üzerine çıkması beklenmektedir.¹

Dünya genelinde, kentleşme oranlarının hızla arttığı bir dönemde, şehirlerde yaşayan bireylerin gıdaya erişim biçimleri de önemli bir değişim göstermektedir. Gıda güvenliği, sürdürülebilir gıda sistemleri ve kentsel tarım, giderek daha fazla gündeme gelen meseleler arasında yer alırken, kentlilerin gıdaya erişimini sağlama yöntemleri de çeşitlenmiştir. Geleneksel pazar yerlerinden, modern gıda dağıtım platformlarına kadar uzanan bir genişlikte, pazar yeri uygulamaları, gıda erişim stratejilerinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu rapor, dünya ve Avrupa genelinde

¹ Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Tarım ve Orman Bakanlığı, Sürdürülebilir Gıda Sistemleri Ülke Raporu Türkiye – 2021, <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararası%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/Su%CC%88ru%CC%88ru%CC%88lebilir%20G%C4%B1da%20Sistemleri%20U%CC%88lke%20Raporu%20-%20T%C3%BCrkiye%202021.pdf>

kentlilerin gıdaya erişim yöntemlerini ve bu yöntemlerin gelişen pazar yerleri üzerindeki etkilerini incelemektedir.

Kentlerde gıda erişiminin sağlanması, sadece bir ekonomik sorun değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel bir meseledir. Kentlerin büyümesiyle birlikte artan nüfus, gıda tedarik zincirlerinin yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Küresel iklim değişikliği, gıda israfı, çevre kirliliği ve sağlık sorunları gibi faktörler, gıda sistemlerinin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Bu bağlamda, pazar yeri uygulamaları, hem tedarik zincirlerini güçlendirmek hem de tüketicilerin taze, yerel ve sağlıklı gıdalara erişimlerini sağlamak adına kritik bir rol oynamaktadır.

Özellikle Avrupa'da, pazar yerleri geleneksel bir alışveriş biçimi olarak bilinse de, dijitalleşme ve teknolojik yenilikler sayesinde bu alanlar yeniden şekillenmeye başlamıştır. Artık sadece fiziksel pazar yerleri değil, aynı zamanda çevrimiçi platformlar ve mobil uygulamalar aracılığıyla da gıda alışverişi yapılmaktadır. Bu dönüşüm, tüketicilere daha hızlı, uygun fiyatlı ve çevre dostu alışveriş seçenekleri sunarken, aynı zamanda yerel üreticilere de daha geniş bir pazara ulaşma imkânı tanımaktadır.

Bu rapor, dünya ve Avrupa'daki pazar yeri uygulamalarını inceleyerek, kentlilerin gıdaya erişim süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları, çözümleri ve geleceğe dönük beklentileri ele almayı amaçlamaktadır. Ayrıca, pazar yerlerinin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini değerlendirmek ve bu uygulamaların kent yaşamındaki sürdürülebilirliğe katkılarını tartışmak da bu çalışmanın temel hedeflerinden biridir.

Çalışmanın Amacı ve Kapsamı:

Bu rapor, şehirlerde yaşayan bireylerin gıda ihtiyaçlarını karşılamada başvurdukları pazar yeri uygulamalarının nasıl geliştiğini ve gelecekte nasıl şekilleneceğini araştırmaktadır. Gıda tedarikinde yeni model arayışları, çevrimiçi pazar yerlerinin artan etkisi, yerel üretim ile tüketime dayalı pazarların dinamikleri gibi unsurlar raporun odak noktalarını oluşturacaktır. Dünya genelinde ve Avrupa'da örnekler üzerinden yapılan karşılaştırmalı analizler, şehir planlamacıları, gıda güvenliği uzmanları ve yerel yönetimler için değerli bilgiler sunmayı hedeflemektedir.

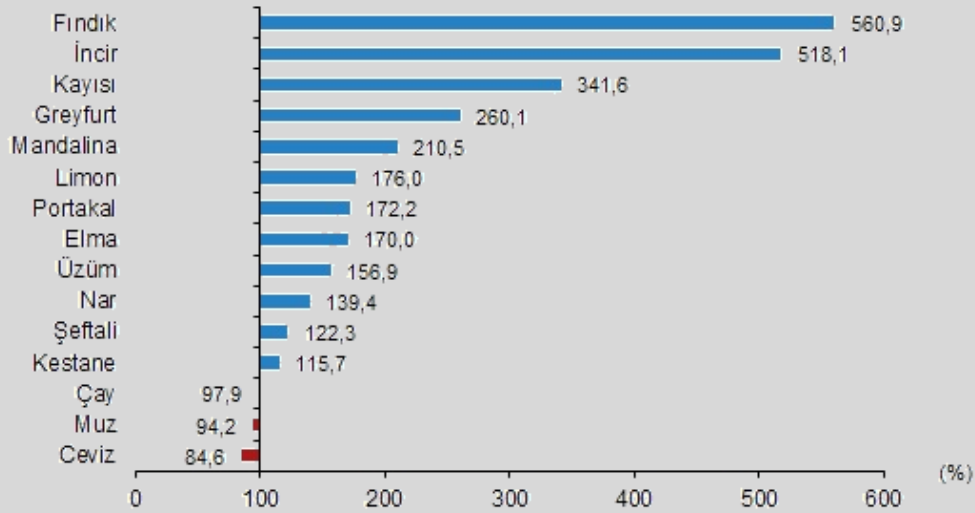
2. Dünyada Kentlilerin Gıdaya Erişim Modelleri

Kentlerde yaşayan bireylerin gıdaya erişimi, hem ekonomik hem de sosyal bir mesele olmuştur. Kentli nüfusun büyük kısmı, taze ve sağlıklı gıdalara erişimde çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorlukları aşabilmek adına, kentler gıda tedarikine ilişkin farklı modelleri hayata geçirmiştir.

Kentlerdeki gıda erişim modelleri, genellikle coğrafi, ekonomik ve kültürel faktörlere bağlı olarak çeşitlenmektedir. Aşağıda, dünyada kentlilerin gıdaya erişiminde yaygın olarak kullanılan bazı temel modellerin incelemesi yapılmıştır.

3. Türkiye’de Tarımsal Gıda Hareketliliği (Üretim – Tüketim Dengesi)

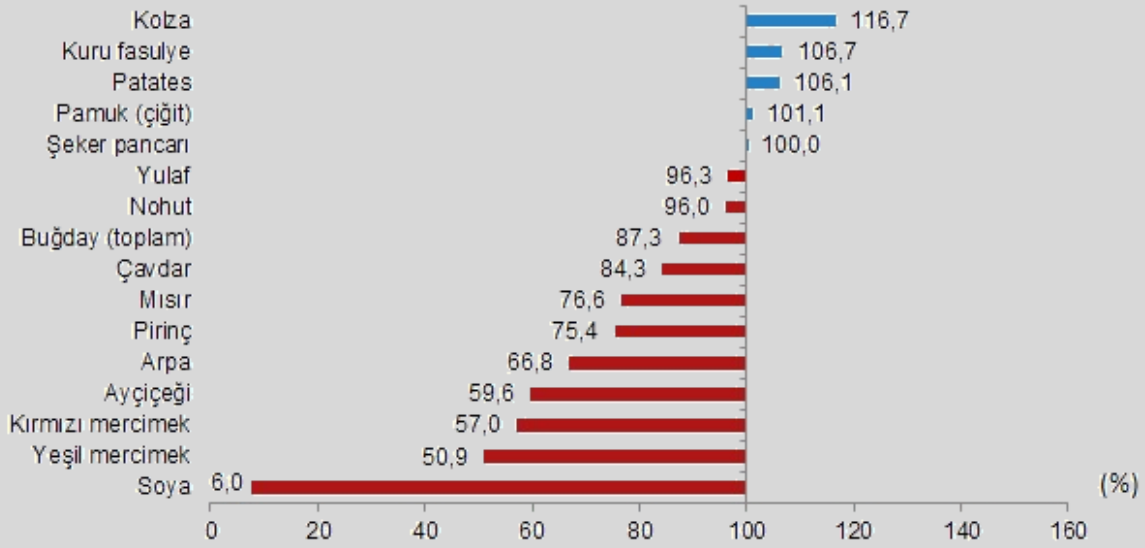
Bunlar²

Şekil 1Seçilmiş meyve ürünlerinde yeterlilik dereceleri, 2021-2022

Meyveler ve içecek bitkilerinde 2021-2022 piyasa döneminde en yüksek yeterlilik derecesi %560,9 ile fındıkta gerçekleşti. Turunçgiller grubunda yer alan meyvelerin tamamının kendine yeterli olduğu görüldü. Toplam çay arzının büyük bir kısmı kendi üretimimizden karşılanmakta olup, çayın yeterlilik derecesi %97,9 oldu. (Şekil 1)

² <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Bitkisel-Urun-Denge-Tablolari-2022-49456>

Şekil 2Seçilmiş tarla ürünlerinde yeterlilik dereceleri, 2021-2022

Tahıl ürünleri toplamı için 2021-2022 piyasa döneminde yurt içi üretimin yurt içi talebi karşılama derecesi (yeterlilik derecesi) %80,3 olarak gerçekleşti. Toplam tahıl üretiminde en büyük paya sahip olan buğdayın yeterlilik derecesi %87,3 (durum buğdayında %151,8, diğer buğdayda %79,9), yem sanayinin en önemli girdilerini oluşturan arpanın yeterlilik derecesi %66,8, mısırın yeterlilik derecesi %76,6, soyanın yeterlilik derecesi ise %6 olarak gerçekleşti. (Şekil 2)

Bitkisel ürün denge tabloları; "Sebzeler" 2000/'01-2022/'23

Piyasa yılı	Üretim (Ton)	İthalat (Ton)	Yurt içi kullanım (Ton)	İnsan tüketimi (Ton)	Kayıplar (Ton)	İhracat (Ton)	Kişi başına tüketim (Kg)	Yeterlilik derecesi (%)
2022/'23	29 098 845	504 402	25 396 952	22 318 108	3 078 844	3 382 299	261,7	111,3
2021/'22	29 120 849	255 682	24 924 602	21 914 789	3 009 813	3 626 719	258,8	113,5
2020/'21	28 780 284	154 312	25 216 681	22 143 845	3 072 836	2 896 619	264,8	110,9
2019/'20	28 786 548	101 110	26 088 828	22 914 477	3 174 351	1 980 305	275,6	107,2
2018/'19	27 984 444	158 243	25 557 512	22 466 518	3 090 994	1 792 124	274,0	106,4
2017/'18	28 572 251	120 573	26 039 927	22 875 669	3 164 258	1 844 824	283,1	106,6
2016/'17	28 037 155	82 686	25 530 222	22 426 889	3 103 332	1 792 265	281,0	106,7
2015/'16	27 578 234	69 357	25 078 023	22 016 579	3 061 444	1 779 047	279,6	106,8
2014/'15	26 606 476	79 368	24 221 738	21 796 547	2 425 190	1 705 222	280,5	106,7
2013/'14	26 456 335	78 360	23 993 148	21 591 923	2 401 226	1 784 816	281,6	107,1
2012/'13	26 004 917	54 336	23 708 459	21 334 532	2 373 927	1 609 951	282,1	106,6
2011/'12	25 326 886	200 139	23 178 833	20 860 703	2 318 130	1 627 366	279,2	106,2
2010/'11	24 020 259	72 783	21 865 053	19 677 996	2 187 057	1 549 447	266,9	106,8
2009/'10	24 847 679	57 713	22 363 298	20 126 303	2 236 995	1 834 782	277,4	107,9
2008/'09	25 130 131	47 117	22 827 777	20 544 250	2 283 527	1 631 883	287,3	106,9
2007/'08	23 742 082	46 451	21 647 484	19 482 736	2 164 748	1 470 987	276,0	106,6

Üretim (Ton)

Üretim, 2007/'08 yılından 2022/'23 yılına kadar genellikle artış göstermiştir. 2007/'08 yılında 23,74 milyon ton olan üretim, 2022/'23 yılına kadar 29,1 milyon tona yaklaşmıştır. En büyük artış 2022/'23 ile 2021/'22 yılları arasında görülmüştür (29,1 milyon ton).

İthalat (Ton)

İthalat, genellikle düşük seviyelerde kalmış ve her yıl artan bir trend izlemektedir. 2022/'23 yılında ithalat 504.402 ton ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2019/'20 yılında 101.110 ton olan ithalat, 2020/'21 ve 2021/'22 yıllarında artarak sırasıyla 154.312 ton ve 255.682 tona çıkmıştır.

Yurt İçi Kullanım (Ton)

Yurt içi kullanım yıllık olarak artış göstermiştir. En yüksek kullanım 2022/'23 yılında 25,4 milyon ton ile kaydedilmiştir. Bu yıl, önceki yıllara kıyasla daha yüksek bir kullanım oranı sergilemiştir.

İnsan Tüketimi (Ton)

İnsan tüketimi, yıllık bazda artış gösteren bir trend izlemiştir. En yüksek tüketim 2022/'23 yılına ait olup, 22,3 milyon ton civarındadır. 2007/'08'ten itibaren, tüketim 19,5 milyon tondan 22,3 milyon tona çıkmıştır. Bu, yıllık ortalama artışın yaklaşık 2 milyon ton olduğunu gösteriyor.

Kayıplar (Ton)

Kayıplar, yıllar içinde önemli değişiklikler göstermemekle birlikte, genelde sabit kalmış ve bazı yıllarda artmıştır. Örneğin, 2022/'23 yılında kayıplar 3,1 milyon ton olarak kaydedilmiştir. Kayıplar, iç tüketim ve üretim arasında büyük farkların oluşmasına neden olabilir.

İhracat (Ton)

İhracat, genellikle artış göstermiştir ancak 2022/'23 yılında bir düşüş görülmektedir. 2021/'22 yılında 3,6 milyon ton ihracat yapılırken, 2022/'23 yılına gelindiğinde bu rakam 3,3 milyon tona gerilemiştir. 2007/'08'ten itibaren ihracat oranı giderek artmış, 2020/'21 yılında 2,8 milyon tonla zirve yapmıştır.

Kişi Başına Tüketim (Kg)

Kişi başına tüketim, 2007/'08'ten 2022/'23 yılına kadar büyük bir artış göstermiştir. 2007/'08 yılında kişi başına tüketim 276 kg iken, 2022/'23 yılına gelindiğinde bu rakam 261,7 kg olmuştur. Yüksek kişi başı tüketimi, üretim artışına paralel olarak devam etmektedir. Bu veriye bakarak, ülke genelinde sebze tüketiminin arttığı söylenebilir.

Yeterlilik Derecesi (%)

Yeterlilik derecesi, üretim ile yurt içi tüketim arasındaki dengeyi gösterir. Bu oran %106 ile %113 arasında değişkenlik göstermektedir. En yüksek yeterlilik derecesi 2021/'22 yılında %113,5 ile kaydedilmişken, 2022/'23 yılına gelindiğinde bu oran %111,3 olarak azalmıştır. Ancak bu oran hala yüksek seviyelerde kalmaktadır ve Türkiye'nin sebze üretimi ve tüketimi açısından yeterli olduğunu göstermektedir.

Genel Değerlendirme:

Üretim ve tüketim arasındaki farklar genellikle dengeli bir şekilde sürmektedir, ancak kayıplar ve ithalatın da etkisiyle bu denge her yıl hafif değişiklikler göstermektedir. İhracat ve ithalat arasında bir denge sağlanmış, ithalat oranı yıllar içinde artmıştır ancak üretim ile büyük bir fark yaratmamaktadır. Kişi başına tüketim yıllar içinde artan bir eğilim izlerken, yeterlilik derecesi ülkenin genel olarak sebze üretiminde kendi ihtiyacını karşılama kapasitesinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu analiz, Türkiye'nin sebze üretimi ve tüketimi ile ilgili önemli bilgiler sunmakta olup, iç tüketim artışı, ihracatın yüksekliği ve ithalatın artması gibi ekonomik faktörler göz önünde bulundurularak stratejik planlamalar yapılabilir.

Bitkisel Ürün Denge Tabloları; "Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler", 2000/01-2022/23														
Piyasa yılı	Üretim (Ton)	Üretim kayıpları (Ton)	Kullanılabilir üretim (Ton)	İthalat (Ton)	Yurt içi kullanımı (Ton)	İnsan tüketimi (Ton)	Tohumluk kullanımı (Ton)	Yemlik kullanımı (Ton)	Endüstriyel kullanımı (Ton)	Kayıplar (Ton)	İhracat (Ton)	Stok değişimi (Ton)	Kişi başına tüketimi (Kg)	Yeterlilik derecesi (%)
2022/23	37 721 839	1 863 060	35 858 779	18 112 947	38 863 302	16 708 784	1 908 982	18 797 220	328 739	1 119 577	9 534 530	5 573 894	195,9	92,3
2021/22	30 868 473	1 526 938	29 341 535	15 590 916	36 520 299	16 511 460	1 919 220	16 715 833	320 616	1 053 171	9 332 122	- 919 970	195,0	80,3
2020/21	36 207 508	1 831 617	34 375 891	10 952 302	35 304 638	16 198 858	1 931 152	15 879 281	277 844	1 017 502	8 913 746	1 109 809	193,7	97,4
2019/20	33 401 704	1 690 777	31 710 927	15 209 662	36 116 987	17 350 579	1 868 007	15 705 630	280 140	912 631	8 440 029	2 363 573	208,7	87,8
2018/19	33 468 699	1 700 259	31 768 440	10 315 018	34 381 128	16 149 885	1 894 371	15 135 129	284 897	916 846	9 484 113	-1 781 783	196,9	92,4
2017/18	35 232 767	1 794 264	33 438 503	9 828 679	34 125 205	15 561 538	1 922 389	15 408 473	266 705	966 100	8 238 796	903 181	192,6	98,0
2016/17	34 361 164	1 734 879	32 626 285	5 850 339	33 563 430	16 309 043	1 986 290	14 069 985	254 235	943 878	8 238 485	-3 325 291	204	97,2
2015/16	37 717 138	1 923 484	35 793 654	4 837 640	32 479 732	15 720 861	2 030 324	13 434 564	261 648	1 032 335	6 588 743	1 562 819	199,7	110,2
2014/15	31 884 157	1 609 067	30 275 090	8 784 623	35 029 184	17 163 839	2 038 840	14 526 528	424 453	875 524	4 879 666	- 849 137	220,9	86,4
2013/14	36 589 268	1 872 603	34 716 665	5 646 172	35 142 235	17 736 739	2 003 909	13 943 050	458 018	1 000 519	5 178 228	42 374	231,3	98,8

2012/'13	32 497 430	1 677 869	30 819 561	5 536 328	33 114 354	18 716 467	1 964 355	11 132 043	413 391	888 098	4 149 281	- 404 853	247,5	93,1
2011/'12	34 302 073	1 789 392	32 512 681	4 424 253	32 529 485	18 562 904	2 085 656	10 564 114	380 789	936 022	4 395 131	- 314 337	248,4	99,9
2010/'11	31 912 550	1 654 499	30 258 051	4 565 386	30 620 823	17 249 262	2 123 655	10 046 983	327 256	873 667	3 399 462	781 571	234,0	98,8
2009/'10	32 827 151	1 706 558	31 120 593	3 577 387	28 361 627	15 871 417	2 117 645	9 132 343	340 914	899 308	5 829 538	695 161	218,7	109,7
2008/'09	28 533 956	1 468 181	27 065 775	4 260 111	29 204 355	16 684 315	2 101 598	9 252 089	382 218	784 135	2 650 467	- 364 270	233,3	92,7
2007/'08	28 608 990	1 498 625	27 110 365	4 244 247	28 630 392	15 733 917	2 199 387	9 557 377	360 726	778 985	2 118 717	605 504	222,9	94,7

Üretim (Ton)

Üretim miktarı yıllar içinde dalgalanma göstermektedir. 2007/'08'den itibaren, 2022/'23 yılına kadar üretimde artış ve azalma dönemleri görülmektedir. En yüksek üretim 2015/'16 yılında 37,7 milyon ton ile kaydedilmiştir. Ancak 2022/'23 yılında üretim, 37,7 milyon tondan 37,7 milyon tona yükselmiştir. 2021/'22 yılı üretim miktarı 30,9 milyon ton ile düşük seviyededir.

İthalat (Ton)

İthalat miktarı genellikle 3 milyon ton ile 18 milyon ton arasında değişiklik göstermektedir. 2022/'23'te ithalat 18,1 milyon ton ile oldukça yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. 2021/'22'de ise 15,5 milyon ton ithalat yapılmıştır. Yüksek ithalat, üretimin yerel talepleri karşılamada yetersiz kaldığını veya yerli üretimle karşılanamayan çeşitlerin ithal edildiğini gösteriyor.

Yurt İçi Kullanım (Ton)

Yurt içi kullanım yıllık olarak değişiklik gösterse de, 2022/'23 yılı itibariyle 38,9 milyon ton ile yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. 2021/'22 yılına göre, 2022/'23'te iç kullanımda gözle görülür bir artış olmuştur (36,5 milyon tondan 38,9 milyon tona çıkmıştır).

İnsan Tüketimi (Ton)

İnsan tüketimi yıllar içinde artış göstermiştir. 2022/'23 yılında 16,7 milyon ton ile en yüksek seviyeye çıkmıştır. Bu, 2021/'22'deki 16,5 milyon tonluk tüketimin biraz üzerinde bir değerdir. İnsan tüketimindeki artış, tarımsal ürünlere olan talebin arttığını ve halkın gıda tüketim alışkanlıklarında bir değişiklik olabileceğini göstermektedir.

Kayıplar (Ton)

Kayıplar, üretim ile yurt içi kullanım arasındaki farkları gösteren önemli bir gösterge olarak gözlemlenmektedir. 2022/'23 yılına ait kayıplar 328.739 ton ile dikkat çekmektedir. Bu kayıplar, hasat sırasında, depolama veya taşıma aşamalarında meydana gelen kayıpları yansıtabilir. 2015/'16'da kayıplar 261.648 ton ile en düşük seviyeye inmişken, 2022/'23'te bir miktar artmıştır.

İhracat (Ton)

İhracat yıllık bazda dalgalanma göstermektedir. 2022/'23 yılı ihracatı 1,1 milyon ton olarak kaydedilmiştir. Önceki yıllarda bu rakam daha yüksek seviyelere ulaşmıştır (örneğin, 2015/'16 yılında 1 milyon ton ihracat yapılmıştır). 2009/'10 yılında ihracat 899.308 ton ile düşük bir seviyeye inmiştir.

Kişi Başına Tüketim (Kg)

Kişi başına tüketim, yıllık bazda artış göstermiştir. 2022/'23 yılında kişi başına tüketim 195,9 kg iken, 2021/'22 yılında bu rakam 195,0 kg'dır. Ancak genel olarak, yıllık tüketim artış göstermiştir. En yüksek kişi başı tüketim 2015/'16 yılında 199,7 kg ile kaydedilmiştir.

Yeterlilik Derecesi (%)

Yeterlilik derecesi, üretimin iç tüketimi karşılama oranını gösterir. 2022/'23 yılı itibariyle yeterlilik derecesi %92,3 ile düşüş göstermektedir. 2021/'22'de ise bu oran %80,3'tür. Yeterlilik derecesinin yüksek olduğu yıllar genellikle üretim ve iç kullanım arasındaki dengeyi ifade eder. 2021/'22 ve 2022/'23 yıllarında bu oranın düşüş göstermesi, ithalatın ve iç tüketimin üretimi geçme eğiliminde olduğunu gösteriyor.

Genel Değerlendirme:

Üretim ve iç kullanım arasındaki fark genellikle dengeli bir şekilde sürmektedir, ancak ithalat ve kayıplar üretim ile örtüşmeyen alanları ortaya koymaktadır. İhracat oranları dalgalanmakta, ancak genel olarak ülke içindeki üretim ihtiyacı öncelikli olmuştur.

Kişi başına tüketim ve yeterlilik derecesi gösteriyor ki, tarımsal ürünlere olan talep artmıştır, ancak yerli üretim bu taleple tam olarak örtüşmemektedir. Yüksek ithalat oranları, yerli üretimin yerini alamayan talepleri karşılamak için dışa bağımlılığı göstermektedir.

2.1. Geleneksel Pazar Yerleri

Geleneksel pazar yerleri, dünya çapında gıda erişiminin temel taşı olmuştur. Toptancı ve perakendeci dükkanların yerini alan bu açık hava pazarları, düşük gelirli kesimler için ucuz ve çeşitli gıda seçenekleri sunmaktadır. Örneğin, Latin Amerika'nın büyük şehirlerinde halk pazarı kültürü hala oldukça yaygındır. Bu pazar yerlerinde, yerel çiftçiler doğrudan tüketicilere ürünlerini satabilmektedirler, böylece hem tedarik zincirindeki aracılardan ortadan kaldırılması hem de taze gıdalara erişim sağlanmış olur.

Geleneksel pazar yerleri, tarih boyunca toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel hayatlarının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Özellikle kentleşmenin başlangıç dönemlerinden günümüze kadar, pazarlar sadece alışverişin yapıldığı yerler değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik etkileşimlerin, kültürel paylaşımın ve toplumsal normların şekillendiği önemli merkezler olmuştur. Bu rapor, dünyadaki geleneksel pazar yerlerinin tarihsel gelişimini, farklı kültürlerdeki pazar yerlerinin evrimini, ticaretin ve pazarların toplumsal işlevlerini derinlemesine incelemektedir. Ayrıca, pazar yerlerinin evriminde etkili olan faktörler, pazar yerlerinin tarihsel biçimleri, gelişim aşamaları, ekonomi ve toplum üzerindeki etkileri üzerinde de durulacaktır.

Geleneksel Pazar Yerlerinin Tarihsel Arka Planı

Geleneksel pazar yerlerinin tarihsel gelişimi, ilk yerleşik toplumların ortaya çıkmasıyla paralel bir süreçtir. Tarıma dayalı toplumların, ürünlerini takas yoluyla ya da erken paraların kullanılmaya başlanmasıyla birlikte pazarlar ortaya çıkmıştır. Bu süreç, yalnızca ekonomik alışverişle sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumsal yapıları güçlendiren bir etkileşim alanı yaratmıştır. Dünya genelinde pazar yerlerinin tarihsel gelişimine bakıldığında, özellikle Antik Yunan, Roma İmparatorluğu, Orta Çağ Avrupa'sı ve İslam dünyası gibi medeniyetlerin önemli izler bıraktığı görülmektedir.

Antik Dönem ve Pazar Yerleri

Antik Yunan ve Roma İmparatorluğu dönemlerinde, pazar yerleri (agora ve forum) yalnızca ticaret yapılan alanlar değil, aynı zamanda toplumsal ve politik etkileşimlerin yaşandığı yerlerdi. Bu pazarlar, genellikle şehirlerin merkezi noktalarına inşa edilmişti ve geniş meydanlar etrafında kurulurdu. Roma İmparatorluğu döneminde, pazarlar sosyal, ekonomik ve politik işlevleri olan çok amaçlı alanlar olarak kullanılıyordu. Roma Forum'u, tüm Roma İmparatorluğu'nda ticaretin yapıldığı en önemli merkezlerden biriydi.

Antik Roma Pazar Yerlerinin Özellikleri:

Yerleşim Alanları: Pazarlar genellikle şehir merkezlerinde yer alırdı ve şehrin idari merkezine, tapınaklara, tiyatrolara ve diğer kamu yapılarının yakınına kurulur.

Ticaretin Yapıldığı Alanlar: Roma pazarlarında ticaretin düzenli olarak yapıldığı, çeşitli metallerin, gıda ürünlerinin ve el yapımı malların satıldığı alanlar bulunuyordu.

Sosyal Etkileşim: Roma pazarları, sadece ticaretin yapıldığı yerler değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel etkileşimin merkeziydi. Burada filozoflar, siyasetçiler, tüccarlar ve halkın diğer üyeleri buluşur, fikir alışverişinde bulunurlardı.

Orta Çağ Avrupa'sında Pazar Yerleri

Orta Çağ'da, Avrupa'daki pazarlar, özellikle kentlerin büyümesiyle birlikte büyük bir dönüşüm geçirdi. İlk başta yerel köy pazarları, üreticilerin ürünlerini tüketicilere doğrudan sunduğu mekanlardı. Ancak, Orta Çağ'ın sonlarına doğru kentleşme arttı ve köy pazarları şehirlerin etrafındaki kalabalık alanlara taşındı. Bu süreçte, fuarlar ve yıllık pazarlar gibi büyük ticaret etkinlikleri popülerleşmeye başladı.

Orta Çağ Avrupa pazarlarının temel özellikleri şunlardı:

Yerel Ekonomi ve Tüketici İlişkileri: Çoğunlukla yerel köylüler, kent sakinlerine taze gıda, tekstil ürünleri ve zanaat ürünleri satıyordu. Bu pazarlar, aynı zamanda yerel halkın sosyal yaşamının da önemli bir parçasıydı.

Fuarlar ve Yıllık Pazarlar: Orta Çağ boyunca, özellikle Fransa ve Almanya gibi ülkelerde, fuarlar ve yıllık pazarlar büyük bir ekonomik etkinlik haline geldi. Örneğin, Lyon Fuarı (Fransa) 13. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın en önemli ticaret merkezlerinden biriydi.

Kentleşmenin Rolü: Orta Çağ'da şehirlerin büyümesiyle birlikte, pazar yerleri sadece gıda satışıyla sınırlı kalmadı; tekstil, el sanatları, değerli taşlar ve lüks mallar da buralarda satılmaya başlandı.

İslam Dünyasında Pazarlar ve Hanlar

İslam medeniyetinde, pazarlar genellikle bazaar veya souk olarak bilinir. Bu pazarlar, İslam dünyasında önemli bir ticaret alanı haline gelmiştir ve Orta Çağ İslam dünyasının ekonomisini şekillendiren unsurlardan biri olmuştur. Hanlar (konaklama ve ticaret alanlarının birleşimi) ve

pazarlar, özellikle ticaret yolları üzerinde kurulan şehirlerde ekonomik ve sosyal etkileşim noktalarıydı.

İslam dünyasındaki pazar yerlerinin özellikleri:

Çeşitli Ürünler: İslam pazarlarında gıda, kumaşlar, halılar, baharatlar, değerli taşlar ve lüks mallar satılmaktaydı. Bu pazarlar, aynı zamanda şehirlere gelen tüccarların ürünlerini sergileyebileceği alanlar sunuyordu.

Dini İlişkiler: İslam dünyasında, pazar yerlerinde yapılan alışveriş genellikle belirli dini kurallara uygun olarak gerçekleştirilirdi. Zekat, fahiş kar marjları ve usulsüz ticaretin önlenmesi için denetimler yapılırdı.

Büyük Ticaret Merkezleri: Kahire, Şam ve Bağdat gibi şehirlerde, pazarlar sadece yerel halkın değil, aynı zamanda Uzak Doğu ve Avrupa'dan gelen tüccarların buluştuğu önemli ticaret merkezleri haline gelmiştir.

Modern Dönemde Geleneksel Pazar Yerlerinin Evrimi

Modern dönemde, geleneksel pazar yerleri büyük değişimler geçirmiştir. Endüstriyel devrim ve kentleşmenin etkisiyle, pazar yerleri sadece ticaret alanları değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel yaşamın da merkezleri haline gelmiştir. Özellikle 19. yüzyılın sonlarından itibaren geleneksel pazar yerleri modern alışveriş merkezleriyle rekabet etmeye başlamıştır.

20. yüzyıl ve Sonrası:

Sanayi ve Tüketim Toplumunun Etkisi: Sanayi devrimiyle birlikte, tüketim mallarının üretimi arttı, ve şehirlerdeki pazarlar daha büyük ölçekli ticaret alanlarına dönüştü. Süpermarketler ve alışveriş merkezleri, geleneksel pazarların yerini alarak, perakende ticaretin dominant biçimi haline geldi.

Geleneksel Pazarların Sürdürülebilirliği: Ancak, son yıllarda dünya çapında geleneksel pazarların yeniden canlanmaya başladığı görülmektedir. İnsanlar, organik ürünlere, yerel üreticilerden alınan taze gıdalara olan ilgilerinin artmasıyla birlikte, geleneksel pazarları tercih etmeye başlamıştır. Örneğin, Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da çiftçi pazarları yeniden popülerlik kazanmıştır.

Tablo: Geleneksel Pazar Yerlerinin Evrimi

Dönem	Temel Özellikler	Önemli Ticaret Alanları	Ticaret Ürünleri	Sosyal ve Kültürel Etkiler
Antik Yunan ve Roma	Agora ve forumlarda ticaret	Roma Forumu, Athen Agora	Gıda, metal, tekstil	Politik, sosyal etkileşim alanları
Orta Avrupa	Çağ Yıllık fuarlar ve köy pazarları	Lyon, Frankfurt	Gıda, tekstil, zanaat ürünleri	Kentleşme ve ticaretin artışı
İslam Dünyası	Souk ve hanlar	Kahire, Bağdat, Şam	Baharat, kumaş, gıda	Dini kurallar ve ticaretin düzenlenmesi
Modern Dönem	Alışveriş merkezleri, çiftçi pazarları	Avrupa, Amerika	Gıda, organik ürünler, el yapımı ürünler	Yerel ekonomiler ve sürdürülebilirlik

Geleneksel pazar yerleri, tarihsel süreç boyunca büyük bir evrim geçirmiştir. Antik dönemin sosyal ve kültürel merkezlerinden, Orta Çağ'daki ticaretin ve fuarların

2.2. Dijital Gıda Pazaryerleri ve E-Ticaret

Teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte, dijitalleşme gıda sektörünü de etkilemiştir. E-ticaret platformları ve mobil uygulamalar, kentlilerin gıda erişimini daha hızlı ve kolay hale getirmiştir. Özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'da, Amazon Fresh, Instacart, Deliveroo ve Uber Eats gibi dijital gıda platformları, kullanıcıların internet üzerinden gıda alışverişi yapmalarını sağlamaktadır.

Bu tür platformlar, yalnızca alışverişi kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda sürdürülebilir gıda sistemlerini teşvik eder. Örneğin, bazı dijital platformlar, organik gıda ve yerel üreticilerin ürünlerini tüketiciye doğrudan ulaştırarak hem gıda güvenliğini hem de çevre dostu üretim yöntemlerini desteklemektedir.

2.3. Kooperatifler ve Topluluk Destekli Tarım (CST)

Kooperatifler ve Topluluk Destekli Tarım (CST) modelleri, kentlilerin gıdaya erişimini sağlayan bir diğer önemli modeldir. Bu modelde, tüketiciler, yerel çiftçilerle doğrudan ilişki kurar ve çiftçilerin ürettikleri gıdaları topluluk üyelerine satması için ortaklıklar kurulur. CST, özellikle ABD ve Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde yaygın olup, yerel üreticilerin sürdürülebilir tarım yöntemlerini kullanmasına olanak tanır.

Bu modelin en büyük avantajı, taze ve organik gıdalara doğrudan erişim sağlaması ve yerel ekonomiye katkıda bulunmasıdır. Ayrıca, çevre dostu üretim yöntemlerinin teşvik edilmesi ve gıda atıklarının azaltılması gibi sürdürülebilirlik hedeflerine hizmet eder.

2.4. Urban Tarım ve Dikey Tarım

Kent içi tarım uygulamaları, şehirlerde gıda üretimini arttırmaya yönelik önemli bir modeldir. Urban tarım, şehir içinde küçük alanlarda veya binaların çatı katlarında gıda üretimi yapmayı teşvik eder. Özellikle Afrika, Asya ve Latin Amerika'daki bazı şehirlerde, yoksul kesimler için gıda güvenliği sağlamak adına urban tarım projeleri desteklenmektedir.

Dikey tarım ise, sınırlı alanlarda yüksek verimli gıda üretimi yapılmasına olanak tanır. Bu yöntem, çevresel etkileri azaltırken, kentlerde taze gıdalara daha hızlı erişim sağlar. Japonya ve Singapur gibi ülkeler, dikey tarım uygulamalarını aktif şekilde kullanarak kent içi gıda üretimini teşvik etmektedir.

2.5. Gıda Bankaları ve Sosyal Yardım Programları

Gıda bankaları, özellikle gelişmiş ülkelerde, yoksul bireyler ve aileler için gıda erişimi sağlamada önemli bir araçtır. Bu bankalar, gıda bağışları toplayarak, ihtiyaç sahiplerine gıda yardımı yapmaktadır. Birçok ülkede, devlet ve sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenen bu bankalar, gıda israfını önlemek ve gıda güvenliğini sağlamak adına kritik bir rol oynamaktadır.

2.6. Ülke İncelemeleri

2.6.1. ABD Kentlerinde Gıdaya Erişim Modelleri:

ABD'nin kentleşme oranı oldukça yüksektir. 2020 itibarıyla, ülke nüfusunun %82'si şehirlerde yaşamaktadır. Bununla birlikte, ABD'nin bazı şehirlerinde gıda güvenliği ve erişimi, sosyo-ekonomik eşitsizlikler nedeniyle ciddi sorunlar arz etmektedir. Özellikle düşük gelirli, kırsal bölgelerden gelen ve etnik azınlık gruplarından oluşan nüfus, sağlıklı ve taze gıdalara ulaşmada ciddi zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu durumu daha da zorlaştıran faktörler arasında, gıda fiyatlarındaki dalgalanmalar, gıda tedarik zincirindeki kırılmalar, ve ulaşım engelleri yer almaktadır.

ABD'deki gıda erişimi sorunları, "gıda çölleri" (food deserts) kavramıyla ilişkilendirilmektedir. Gıda çölleri, özellikle düşük gelirli bölgelerde, taze gıdalara erişimi sınırlayan alanlar olarak tanımlanır. Bu bölgelerde, süpermarketler ve taze gıda satıcıları nadiren bulunur ve bireyler

çoğunlukla işlenmiş gıdalar veya fast food restoranları ile sınırlı seçeneklere yönelmek zorunda kalırlar.

ABD'deki kentlerde gıdaya erişim sağlayan çeşitli modeller bulunmaktadır. Aşağıda, bu modellerin detaylı bir incelemesi yapılmıştır:

Geleneksel Pazar Yerleri ve Haftalık Pazarlar

ABD'deki birçok kentte, özellikle büyük şehirlerde, geleneksel pazar yerleri hala önemli bir gıda erişim kaynağıdır. Bu pazarlar, özellikle yerel üreticilerin taze ve organik gıdalarını doğrudan tüketicilere sunmalarına imkân tanır. Örneğin, Los Angeles, New York, San Francisco gibi büyük şehirlerdeki haftalık çiftçi pazarları, kentlilerin sağlıklı gıdalara doğrudan erişmesini sağlar.

Bu pazarlar, ayrıca yerel ekonomiyi destekler ve çevre dostu tarım yöntemlerinin teşvik edilmesine yardımcı olur. Çiftçiler, bu pazarlarda organik gıda satışı yaparak, tüketicilere sağlıklı seçenekler sunar. Bunun yanı sıra, bu pazarlar, tüketicilerin üreticilerle doğrudan etkileşimde bulunmalarına olanak tanır, bu da gıda üretiminin daha şeffaf ve sürdürülebilir olmasını sağlar.

Dijital Gıda Pazaryerleri ve E-Ticaret

Dijital gıda pazaryerleri, özellikle COVID-19 pandemisi sonrasında hızla büyüyen bir trend haline gelmiştir. ABD'deki kentlerde, Instacart, Amazon Fresh, Walmart Grocery gibi e-ticaret platformları, taze gıda alışverişini kolaylaştıran dijital çözümler sunmaktadır. Bu platformlar, tüketicilerin internet üzerinden gıda sipariş etmelerini ve kısa süre içinde evlerine teslim edilmesini sağlar.

Bu dijital platformlar, özellikle yoğun şehir yaşamı içinde zaman ve mekân sınırlaması yaşayan bireyler için büyük bir kolaylık sağlamaktadır. Ayrıca, taze gıda ürünlerinin yanı sıra, organik ve yerel üreticilerin ürünlerini tüketicilere ulaştırmak, sürdürülebilir gıda alışverişinin yaygınlaşmasına yardımcı olmaktadır.

Topluluk Destekli Tarım (CST)

Topluluk Destekli Tarım (CST) uygulamaları, ABD'de son yıllarda hızla artan bir diğer gıda erişim modelidir. Bu modelde, tüketiciler bir çiftlik veya tarım işletmesiyle doğrudan bir sözleşme yaparak, sezonluk gıda alımları için ön ödeme yapar. Karşılığında, çiftçiler taze ve organik gıda ürünlerini üyelerine belirli periyotlarla teslim eder.

CST, özellikle küçük ve yerel çiftliklerin ayakta kalmasına yardımcı olurken, tüketicilere sağlıklı ve taze gıdalara doğrudan erişim sağlar. Bu model, ayrıca topluluklar arasında güçlü bir bağ oluşturur ve sürdürülebilir tarım yöntemlerinin teşvik edilmesine katkı sunar. ABD'nin birçok bölgesinde, CST programları, şehir sakinlerinin organik gıdalara daha kolay ulaşmalarını sağlar.

Urban Tarım ve Dikey Tarım Uygulamaları

Urban tarım, kent içi alanlarda gıda üretimi yapan bir diğer önemli modeldir. Özellikle büyük şehirlerde, tarım alanlarının kısıtlı olması nedeniyle, dikey tarım uygulamaları önem kazanmaktadır. Dikey tarım, binaların çatı katlarında veya iç mekanlarda gıda üretimi yapılmasını sağlayan bir yöntemdir. Bu yöntemde, modern teknolojiler kullanılarak, az yer kaplayan ve yüksek verimli üretim alanları yaratılmaktadır.

Örneğin, New York'ta "Brooklyn Grange" gibi dikey tarım projeleri, yerel halkın taze gıdalara erişimini sağlamak ve çevre dostu tarım yöntemleriyle gıda üretimini desteklemektedir. Bu tür projeler, kentsel alanlarda gıda üretimini artırırken, çevresel etkileri de azaltmayı amaçlar.

Gıda Bankaları ve Sosyal Yardım Programları

ABD'de gıda bankaları, düşük gelirli bireylerin gıda ihtiyaçlarını karşılamak için kritik bir rol oynamaktadır. Feeding America gibi büyük gıda bankaları, yoksul ve evsiz bireylerin gıda ihtiyacını karşılamak için geniş çaplı dağıtımlar yapmaktadır. Bu bankalar, aynı zamanda aşevleri ve gıda yardımı organizasyonlarıyla işbirliği yaparak, gıda erişiminde yaşanan eşitsizlikleri gidermeye çalışmaktadır.

Gıda bankaları ve sosyal yardım programları, özellikle kriz dönemlerinde, düşük gelirli ailelerin gıda ihtiyaçlarını karşılamak için hayati öneme sahiptir. Ancak, bu programların sürdürülebilirliği ve gıda israfını önleme açısından daha fazla yenilikçi çözümler geliştirilmesi gerekmektedir.

2.6.2. Fransa Kentlerinde Gıdaya Erişim Modelleri:

Fransa, Avrupa'nın en büyük ve kültürel çeşitliliğe sahip ülkelerinden biridir. Fransa'daki kentleşme oranı yüksek olmakla birlikte, büyük şehirlerde yaşayan insanların gıdaya erişim sorunları giderek daha belirgin hale gelmiştir. Fransa, gıda güvenliği, sürdürülebilir tarım ve gıda tedarik sistemlerinin iyileştirilmesi gibi konularda önemli adımlar atmaktadır. Ancak, şehirleşmenin hızla arttığı, kırsal bölgelerden gelen göçün yoğun olduğu ve gıda israfı gibi

sorunların da gündemde olduğu Fransa’da, gıdaya erişim yöntemleri sürekli olarak evrimleşmektedir.

Bu rapor, Fransa'daki kentlerde gıdaya erişimi sağlayan modelleri incelemeyi amaçlamaktadır. Geleneksel pazar yerlerinden, dijital gıda platformlarına, yerel üretici destekleyen kooperatifler ve topluluk destekli tarım (CST) gibi modern yaklaşımlar üzerinden Fransa’daki kentlerin gıda erişim stratejileri ele alınacaktır.

Genel Durum

Fransa'da nüfusun büyük bir kısmı şehirlerde yaşamaktadır. 2021 verilerine göre, Fransa'nın toplam nüfusunun %80'inin kentlerde yaşadığı tahmin edilmektedir. Fransa'daki büyük şehirler, özellikle Paris, Lyon, Marsilya gibi metropoller, yüksek yoğunluklu nüfuslarıyla dikkat çekmektedir. Bu şehirlerde gıdaya erişim, genellikle ekonomik ve sosyal eşitsizliklerle bağlantılıdır.

Fransa'daki "gıda çöller" (zones blanches alimentaires), özellikle Paris dışındaki kırsal alanlarda ve düşük gelirli bölgelerde yaşanan taze gıda erişim eksikliklerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Büyük şehirlerde bile, düşük gelirli ve etnik azınlıkların yaşadığı bölgelerde gıda erişiminde sıkıntılar yaşanmaktadır. Ayrıca, gıda fiyatlarının artışı ve gıda tedarik zincirindeki aksaklıklar, gıda güvenliği konusundaki endişeleri artırmaktadır.

Fransa, sürdürülebilir gıda sistemlerinin oluşturulması ve gıda israfının önlenmesi konularında aktif bir politika yürütmektedir. Ancak, şehirde yaşayan insanların gıdaya erişimini sağlamak ve gıda güvenliğini güçlendirmek için farklı stratejiler geliştirilmiştir.

Fransa'da Gıda Erişim Modelleri

Fransa'daki kentlerde gıdaya erişimi sağlayan çeşitli modeller bulunmaktadır. Bu modeller, Fransa'nın kültürel ve ekonomik çeşitliliğini yansıtan bir dizi yaklaşım sunmaktadır.

Geleneksel Pazar Yerleri ve Haftalık Pazarlar

Fransa'da geleneksel pazar yerleri, gıda alışverişinin önemli bir parçasıdır. Fransızlar, genellikle taze ürünleri, yerel üreticilerden ve çiftçilerden temin etmek için pazarları tercih etmektedir. Fransa'nın birçok şehrinde, özellikle büyük şehirlerde, haftalık çiftçi pazarları yerel gıda ürünlerine erişim sağlayan önemli bir platformdur.

Paris, Lyon, Bordeaux gibi şehirlerde, organik ve yerel üreticilerin ürünlerini doğrudan tüketicilere sunduğu pazarlar oldukça yaygındır. Bu pazarlar, taze meyve, sebze, et ve süt ürünlerinin yanı sıra, Fransa'nın ünlü peynirleri, şarapları ve zeytinyağları gibi geleneksel ürünleri de sunmaktadır. Bu pazarlar, yerel ekonomiyi desteklerken aynı zamanda sürdürülebilir tarım uygulamalarını teşvik eder.

Dijital Gıda Pazaryerleri ve E-Ticaret

Fransa, dijital gıda pazaryerlerinin hızla geliştiği bir ülkedir. Fransa'da e-ticaret sektörü, özellikle COVID-19 pandemisi sonrasında önemli bir büyüme göstermiştir. Deliveroo, Uber Eats gibi yemek teslimat hizmetlerinin yanı sıra, La Ruche Qui Dit Oui ve Le Comptoir Local gibi dijital platformlar, tüketicilere yerel üreticilerden doğrudan taze gıda alışverişi yapma imkanı tanımaktadır.

Bu dijital platformlar, Fransız şehirlerinde yaşayanlara organik ve yerel ürünlere kolay erişim sağlar. Ayrıca, tüketicilere ürünlerin kaynağı hakkında daha fazla bilgi sağlayarak, gıda güvenliği ve şeffaflık konularına da katkıda bulunurlar. Bu tür platformlar, özellikle yoğun şehir yaşamında zaman ve mekân sınırlaması yaşayan bireyler için pratik çözümler sunmaktadır.

Topluluk Destekli Tarım (CST)

Fransa'da, topluluk destekli tarım (CST) modeli son yıllarda hızla popülerlik kazanmıştır. Bu model, özellikle yerel çiftçiler ve tüketiciler arasında doğrudan bir ilişki kurarak, sağlıklı ve sürdürülebilir gıda üretimini teşvik eder. Fransız tüketicileri, çiftçilere önceden ödeme yaparak, sezonluk taze ve organik gıda ürünleri alırlar.

Fransa'nın birçok bölgesinde, CST kooperatifleri, organik gıda üretimini ve yerel tarımı teşvik etmektedir. Bu model, özellikle kırsal bölgelerdeki çiftliklerin desteklenmesine olanak tanır ve şehirli tüketicilere daha fazla organik ve yerel gıda sunar. La Ruche Qui Dit Oui (Fransa'da yaygın bir CST platformu), kullanıcıların yerel üreticilerden taze ürünler almasını sağlayan bir örnektir.

Urban Tarım ve Dikey Tarım Uygulamaları

Fransa'nın büyük şehirlerinde, özellikle Paris gibi yoğun metropollerde, urban tarım uygulamaları hızla yayılmaktadır. Urban tarım, şehir içinde tarımsal üretim yaparak, taze ve organik gıdalara doğrudan erişimi artırmayı amaçlar. Bu alanda yapılan projeler arasında dikey tarım ve çatı bahçeleri önemli bir yer tutmaktadır.

Paris'te, Parisculteurs gibi projeler, şehir çatılarına yerleştirilen tarım alanlarıyla gıda üretimini teşvik etmektedir. Dikey tarım uygulamaları, sınırlı alanlarda yüksek verimli üretim yapılmasına olanak tanır ve sürdürülebilir tarımın şehirlerde yayılmasını sağlar.

Gıda Bankaları ve Sosyal Yardım Programları

Fransa'da gıda bankaları, özellikle düşük gelirli bireyler için önemli bir gıda kaynağıdır. Les Restos du Cœur ve La Banque Alimentaire gibi organizasyonlar, Fransa'da milyonlarca kişiye gıda yardımı sağlamaktadır. Bu tür kuruluşlar, gıda israfını önlemeyi ve ihtiyaç sahibi kişilere temel gıda ürünleri sunmayı hedefler.

Fransa, ayrıca sosyal yardımlarla gıda güvenliği sorunlarını ele almayı amaçlayan birçok kamu politikası geliştirmiştir. Chèque alimentaire (gıda çekleri) gibi sosyal yardımlar, düşük gelirli bireylere sağlıklı gıdalara erişim konusunda destek olmaktadır.

2.6.3. Birleşik Krallık Kentlerinde Gıdaya Erişim Modelleri

Birleşik Krallık (BK), Avrupa'nın en büyük ve ekonomik açıdan en çeşitlenen ülkelerinden biridir. Kentleşme oranı yüksek olan Birleşik Krallık, özellikle Londra, Manchester, Birmingham ve Glasgow gibi şehirlerinde gıdaya erişimle ilgili artan sorunlarla karşı karşıyadır. Gıda güvensizliği, gıda israfı ve sürdürülebilirlik gibi konular, kentsel yaşamla ilgili tartışmaların önemli bir parçası haline gelmiştir. Bu rapor, Birleşik Krallık'taki kentlerde gıdaya erişimi sağlamak amacıyla ortaya çıkan farklı modelleri incelemeyi amaçlamaktadır. Geleneksel pazarlar, haftalık gıda pazarları, topluluk destekli tarım (CST) girişimleri, dijital gıda platformları ve şehir tarımı gibi çeşitli yaklaşımlar, BK şehirlerinde gıdaya erişim sağlamak için geliştirilen modellerdir.

Genel Durum

Birleşik Krallık'ta nüfusun %83'ü kentsel alanlarda yaşamaktadır. Ancak, yüksek düzeydeki kentleşmeye rağmen, gıdaya erişim hala önemli bir sorun teşkil etmektedir, özellikle düşük gelirli mahallelerde ve "gıda çölleri" olarak adlandırılan bölgelerde. Bu bölgeler, taze ve sağlıklı

gıdalara erişimin sınırlı olduğu ya da neredeyse imkansız olduğu alanlardır ve BK'deki birçok şehirde bu durum yaygın olarak görülmektedir.

COVID-19 pandemisi, mevcut eşitsizlikleri daha da derinleştirmiş, gıda güvensizliği artmış ve acil gıda sistemlerine olan bağımlılık yükselmiştir. 2020 yılında Gıda Vakfı tarafından yapılan bir rapora göre, Birleşik Krallık'ta yaklaşık 8 milyon kişi gıdaya erişimde zorluk yaşamaktadır. Bu sorunlar, artan gıda fiyatları, gelir eşitsizliği ve ulaşım eksiklikleriyle daha da karmaşık hale gelmektedir.

Gıdaya Erişim Modelleri ve Girişimleri

Bu sorunlara yanıt olarak, Birleşik Krallık'ta gıda erişimini sağlamak amacıyla bir dizi farklı model geliştirilmiştir. Bu modeller, geleneksel pazar yerlerinden dijital platformlara, topluluk destekli tarım girişimlerinden şehir tarımı çözümlerine kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Aşağıda, Birleşik Krallık şehirlerinde gıda erişimi sağlamak için geliştirilen başlıca modeller incelenmiştir.

Geleneksel Pazar Yerleri ve Haftalık Çiftçi Pazarları

Birleşik Krallık'ta geleneksel pazar yerleri, şehirlerde gıdaya erişimin önemli bir parçasıdır. Haftalık çiftçi pazarları, yerel üreticilerin taze, genellikle organik ürünlerini doğrudan tüketicilere sundukları alanlardır. Londra, Manchester, Edinburgh ve Bristol gibi şehirlerde bu tür pazarlar oldukça yaygındır ve şehirdeki gıda sistemlerinin önemli bir bileşenidir.

Bu pazarlar, özellikle taze, yerel üretim ürünleri arayan şehir sakinleri için büyük bir avantaj sunmaktadır. Ayrıca, bu pazarlar küçük ölçekli çiftçileri ve yerel üreticileri desteklerken, sürdürülebilir tarımı teşvik eder. Londra'daki Borough Market, Edinburgh'daki Çiftçi Pazarı ve Manchester'daki Arndale Pazarı, yerel taze gıda seçeneklerine erişim sağlamak isteyen şehir sakinleri için popüler noktalar.

Dijital Gıda Platformları ve E-Ticaret

Dijital gıda platformları, Birleşik Krallık'ta gıdaya erişimi köklü bir şekilde değiştiren yenilikçi bir çözümdür. Ocado, Tesco, Sainsbury's ve Waitrose gibi çevrimiçi market alışverişi hizmetleri, kullanıcıların taze gıda ürünlerini internet üzerinden sipariş etmelerini ve kapılarına teslim edilmelerini sağlar. Bu platformlar, şehirli tüketicilerin pratik ve hızlı bir şekilde taze gıda temin etmelerini sağlar.

Bunun yanı sıra, alternatif dijital gıda platformları da giderek popülerleşmektedir. Farmdrop ve HelloFresh gibi platformlar, organik ve yerel gıda seçeneklerini çevrimiçi olarak sunarak şehir sakinlerini doğrudan küçük üreticilerle buluşturur. Bu tür dijital platformlar, sürdürülebilir gıda seçeneklerine olan talebi karşılamakta önemli bir rol oynamaktadır.

Ayrıca, Too Good To Go ve Olio gibi uygulamalar, gıda israfını önlemeye yönelik çözümler sunmaktadır. Bu platformlar, kullanıcıların yerel mağazalar, kafe ve restoranlardan artan gıdaları daha düşük fiyatlarla satın almasını sağlar, bu da gıda israfını azaltırken daha uygun fiyatlarla gıda erişimini mümkün kılar.

Topluluk Destekli Tarım (CST)

Topluluk Destekli Tarım (CST), Birleşik Krallık'ta giderek daha fazla yaygınlaşan bir modeldir. Bu modelde, şehir sakinleri yerel çiftliklerden düzenli olarak taze ürün alabilmek için önceden ödeme yaparlar. Bu şekilde, tüketiciler çiftliklerin ürünlerinden belirli bir pay alırken, çiftlikler de sabit bir gelir elde eder.

Londra ve Bristol gibi şehirlerde CST girişimleri oldukça yaygındır. Öne çıkan örneklerden biri The London Community Garden ve Edible Cities gibi topluluk destekli tarım projeleridir. Bu projeler, organik gıda üretimini desteklerken aynı zamanda şehir sakinlerinin gıda üretimine katılımını artırır.

Şehir Tarımı ve Dikey Tarım Uygulamaları

Birleşik Krallık'ta şehir tarımı, gıda üretiminin şehir içinde yapılması yoluyla sürdürülebilir gıda tedarik sistemlerini teşvik etmek amacıyla giderek daha fazla kullanılmaktadır. Şehir içindeki tarım alanları, topluluk bahçeleri ve dikey tarım gibi uygulamalar, özellikle yoğun nüfuslu şehirlerde gıdaya erişimi iyileştirmek için kullanılan yöntemlerdir.

Londra'daki Growing Communities girişimi, şehir içindeki tarım uygulamalarını desteklemekte ve şehir sakinlerine tarım yapma fırsatı sunmaktadır. Sky Farm gibi dikey tarım projeleri ise, kapalı alanlarda hidroponik sistemlerle tarım yaparak şehir içinde yüksek verimli gıda üretimi sağlar. Bu tür projeler, gıda tedarik zincirindeki karbon ayak izini azaltırken, yerel gıda üretiminin artırılmasına katkıda bulunmaktadır.

Gıda Bankaları ve Sosyal Yardım Programları

Birleşik Krallık'ta gıda bankaları, gıda güvensizliğiyle mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. The Trussell Trust gibi gıda bankaları, düşük gelirli bireyler ve aileler için acil gıda yardımı sağlamaktadır. Ancak, gıda bankaları genellikle son çare olarak kullanılır ve bu durum, gıda güvensizliğinin ciddi bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır.

Hükümet, düşük gelirli ailelerin gıda teminini desteklemek amacıyla Universal Credit gibi çeşitli sosyal yardım programları sunmaktadır. Bununla birlikte, gıda bankalarının varlığı, gıda erişimindeki eşitsizlikleri ve daha sürdürülebilir çözümler geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Birleşik Krallık Kentlerinde Gıdaya Erişimde Karşılaşılan Zorluklar

Birleşik Krallık'ta gıdaya erişim konusunda karşılaşılan zorluklar şunlardır:

- Gelir eşitsizliği: Birleşik Krallık'ta düşük gelirli bireyler, gıda fiyatlarının artışıyla birlikte sağlıklı gıda almakta zorlanmaktadır.
- Gıda çölleri: Özellikle şehir dışı bölgelerde ve düşük gelirli mahallelerde gıda erişimi oldukça sınırlıdır.
- Ulaşım sınırlamaları: Bazı bölgelerde, özellikle kırsal ve şehir dışı alanlarda toplu taşıma seçeneklerinin yetersizliği, tüketicilerin büyük süpermarketlere veya çiftçi pazarlarına erişimini zorlaştırmaktadır.
- Gıda israfı: Gıda israfı, Birleşik Krallık'ta önemli bir sorun olmaya devam etmektedir.

2.6.4. İtalya Kentlerinde Gıdaya Erişim Modelleri: Bir İnceleme

İtalya, Akdeniz'in merkezinde yer alan, köklü tarım geleneklerine sahip ve büyük bir şehirleşme oranına sahip bir ülkedir. İtalya'nın büyük şehirleri Roma, Milano, Napoli, Torino ve Bologna gibi metropoller, sadece kültürel zenginlikleriyle değil, aynı zamanda gıda üretimi ve dağıtımıyla da dikkat çekmektedir. Ancak, kentleşmenin hızla artması, gıda güvensizliği, sağlıklı beslenmeye erişim eksiklikleri ve sürdürülebilir gıda sistemleri oluşturma ihtiyacı gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu rapor, İtalya'daki büyük şehirlerde gıdaya erişim sağlamak için geliştirilen çeşitli modelleri incelemektedir. Geleneksel pazarlardan, dijital gıda platformlarına, topluluk destekli tarım girişimlerine ve şehir tarımı çözümlerine kadar birçok farklı model, İtalya'daki kentlerde gıda erişimini mümkün kılmaktadır.

İtalya'da Gıdaya Erişim: Genel Durum

İtalya, %70'in üzerinde bir kentsel nüfus oranına sahip olup, nüfusun büyük kısmı şehirlerde yaşamaktadır. Bununla birlikte, İtalya'da kentsel alanlarda gıdaya erişim hala bir sorun teşkil etmektedir. Gıda güvensizliği, özellikle düşük gelirli ve göçmen nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde daha belirgin hale gelmiştir. Özellikle kuzey İtalya'daki endüstriyel kentlerde, taze ve sağlıklı gıdalara erişim, zengin ve fakir arasındaki uçurumu derinleştiren bir faktör olmuştur. İtalya'daki gıda tedarik zinciri, geleneksel pazar yerlerinden büyük süpermarket zincirlerine kadar farklı kanallardan oluşmaktadır. Ancak son yıllarda dijital platformlar ve topluluk destekli tarım gibi yeni çözümler, kentli nüfusun gıdaya erişim imkanlarını iyileştirmeye başlamıştır.

Gıdaya Erişim Modelleri ve Girişimleri

İtalya'daki gıda erişim modelleri, geleneksel pazarlardan modern dijital platformlara kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Bu modeller, hem şehir sakinlerinin sağlıklı, yerel ve taze gıdalara erişimini kolaylaştırmakta hem de sürdürülebilir gıda sistemlerinin yaygınlaşmasına katkı sağlamaktadır. İtalya'daki başlıca gıda erişim modelleri şu şekildedir:

Geleneksel Pazarlar ve Haftalık Çiftçi Pazarları

Geleneksel pazar yerleri, İtalya'nın kültürel mirasının bir parçası olup, şehirlerdeki gıda erişiminin temel kaynaklarından biridir. İtalya'nın hemen her şehrinde, özellikle Milano, Roma ve Bologna gibi büyük şehirlerde, haftalık çiftçi pazarları, yerel üreticilerin taze ve organik ürünlerini doğrudan tüketicilere sunmalarını sağlar.

Bu pazarlar, taze sebze, meyve, zeytinyağı, peynir ve et gibi ürünlere kolay erişim sağlar. Ayrıca, bu pazarlar yerel ekonomilerin canlanmasına ve küçük çiftçilerin desteklenmesine olanak tanır. Roma'daki Campo de' Fiori Pazarı, Milano'daki Mercato di Via Fauche ve Torino'daki Porta Palazzo Pazarı, İtalya'daki en bilinen çiftçi pazarlarından. Bu tür pazarlar, şehirdeki insanların sağlıklı, taze ve yerel gıdalara erişim sağlamak için önemli bir alternatif sunar.

Dijital Gıda Platformları ve E-Ticaret

Son yıllarda dijital gıda platformlarının İtalya'daki gıda erişiminde önemli bir rol oynamaya başladığı görülmektedir. Supermercato24, Cortilia ve Everli gibi platformlar, kullanıcıların internet üzerinden alışveriş yaparak gıda ürünlerini kapılarına kadar sipariş etmelerini sağlar. Bu platformlar, taze gıda ve organik ürünlere kolay erişim imkanı sunarken, aynı zamanda küçük üreticilerin ürünlerini geniş bir kitleye ulaştırmalarına da yardımcı olmaktadır.

Dijital gıda platformları, özellikle iş ve okul gibi yoğun zaman dilimlerinde gıdaya ulaşmakta zorlanan şehir sakinleri için büyük bir kolaylık sağlamaktadır. Bu platformlar, sürdürülebilir gıda seçeneklerini desteklerken, taze ve yerel gıda alımını da teşvik etmektedir.

Topluluk Destekli Tarım (CST)

Topluluk Destekli Tarım (CST), İtalya’da giderek daha popüler hale gelen bir diğer gıda erişim modelidir. Bu modelde, kent sakinleri yerel çiftliklerden düzenli olarak taze ürünler alabilmek için abone olurlar. Çiftlikler, ürünlerinin bir kısmını doğrudan tüketicilere satarken, aynı zamanda yerel ekonomik kalkınmayı da destekler.

İtalya'nın birçok kentinde CST projeleri mevcuttur. Örneğin, Roma’daki Orto di Roma, Milano’daki Cortilia ve Bologna’daki Fattoria di Campagna Amica gibi topluluk destekli tarım projeleri, şehirdeki insanların taze ve organik ürünlere doğrudan erişimini sağlar. Bu girişimler, kent sakinlerinin sağlıklı gıdalara erişimini iyileştirirken, şehirlerde sürdürülebilir gıda üretimi için de önemli bir model oluşturur.

Şehir Tarımı ve Dikey Tarım Uygulamaları

İtalya’da, özellikle Milano gibi büyük şehirlerde, şehir tarımı ve dikey tarım projeleri giderek daha fazla dikkat çekmektedir. Bu tür projeler, şehir içindeki atıl alanlarda gıda üretimi yapmayı amaçlayan sürdürülebilir çözümler sunmaktadır. Milano’daki Vertical Farm, şehir içinde gıda üretiminin örneklerinden biridir. Burada hidroponik sistemlerle gıda üretimi yapılmakta ve taze ürünler şehir sakinlerine sunulmaktadır.

Ayrıca, şehirdeki parklar ve boş alanlarda kurulan Orti Urbani (şehir bahçeleri) gibi projeler, kent sakinlerinin kendi gıdalarını yetiştirmelerini teşvik etmektedir. Bu tür projeler, şehir içindeki gıda üretimini artırırken, aynı zamanda gıda güvenliği ve sürdürülebilirlik alanlarında önemli bir katkı sağlamaktadır.

Gıda Bankaları ve Sosyal Yardım Programları

Gıda bankaları, İtalya’da özellikle ekonomik kriz dönemlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Banco Alimentare gibi büyük gıda bankaları, yoksul ve gıda güvensizliği yaşayan bireylere gıda yardımı sağlar. Bu tür organizasyonlar, özellikle düşük gelirli ailelerin gıda ihtiyacını karşılamaya çalışırken, gıda israfını da azaltmaktadır.

Hükümetin sağladığı bazı sosyal yardım programları ve topluluk destekli girişimler de gıda güvenliğini artırmayı hedeflemektedir. Ancak gıda bankalarının ve acil gıda yardımlarının sürekli bir çözüm sunmadığı, uzun vadede daha sürdürülebilir çözümler geliştirilmesi gerektiği de bir gerçektir.

İtalya Kentlerinde Gıdaya Erişimde Karşılaşılan Zorluklar

İtalya’da gıdaya erişim konusunda karşılaşılan temel zorluklar şunlardır:

- Gelir Eşitsizliği: İtalya’da özellikle güney bölgelerinde ve büyük şehirlerin kenar mahallelerinde düşük gelirli ailelerin gıda temini zorlaşmaktadır.
- Gıda Çöller: Özellikle kentlerin kenar mahallelerinde, taze gıda bulmak zor olabilmektedir. Bu durum, daha çok işlenmiş gıdalarla beslenmeye yol açmaktadır.
- Ulaşım Zorlukları: Şehir içi ulaşımın yetersiz olduğu bazı bölgelerde, özellikle kırsal alanlara yakın bölgelerde, gıda pazarlarına ulaşmak zorlaşmaktadır.
- Gıda İsrafı: Gıda israfı, İtalya’da hala ciddi bir sorun olup, her yıl milyonlarca ton gıda israf edilmektedir.

2.6.5. Almanya Kentlerinde Gıdaya Erişim Modelleri: Bir İnceleme

Almanya, Avrupa'nın en güçlü ekonomilerinden biri olup, yüksek düzeyde kentleşmiş bir ülkedir. Berlin, Hamburg, Münih ve Frankfurt gibi büyük şehirler, kültürel çeşitliliği, ekonomik dinamizmi ve gelişmiş altyapıları ile tanınırken, aynı zamanda gıdaya erişimle ilgili çeşitli zorluklar da barındırmaktadır. Almanya'daki kentsel nüfusun büyük kısmı, sağlıklı ve sürdürülebilir gıdalara erişimde önemli engellerle karşı karşıyadır. Bu engeller, özellikle düşük gelirli ve dezavantajlı kesimler için daha belirgindir. Ancak, son yıllarda Almanya'da gıda erişimini iyileştirmeye yönelik pek çok yenilikçi model geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Bu rapor, Almanya'daki büyük şehirlerde gıdaya erişimi sağlamak amacıyla geliştirilen çeşitli modelleri incelemeyi amaçlamaktadır. Geleneksel pazarlardan dijital gıda platformlarına, topluluk destekli tarım (CST) projelerinden şehir tarımına kadar birçok farklı yaklaşım, Almanya'daki kentlerde gıda erişimini mümkün kılmaktadır.

Almanya’da Gıdaya Erişim: Genel Durum

Almanya, %75'in üzerinde bir kentsel nüfus oranına sahiptir. Ancak, kentleşmenin artmasıyla birlikte, büyük şehirlerde yaşayan bireylerin sağlıklı ve taze gıdalara erişimde zorluklar yaşadığı gözlemlenmektedir. Özellikle düşük gelirli ve göçmen nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde gıda güvensizliği, ciddi bir sorun haline gelmiştir. Almanya'daki "gıda çölleri" (gıda erişiminin sınırlı olduğu bölgeler) özellikle büyük şehirlerin kenar mahallelerinde yoğunlaşmaktadır. 2020 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Almanya'da her 7 kişiden biri gıda güvensizliği yaşamaktadır.

Almanya, güçlü bir gıda tedarik zincirine sahip olmasına rağmen, şehir merkezlerinden uzak yerleşim yerlerinde gıdaya erişim konusunda ciddi problemler yaşanmaktadır. Bunun yanı sıra, pandemi döneminde artan gıda fiyatları, ulaşım zorlukları ve iş güvencesizlikleri gibi faktörler, gıda güvenliği üzerinde daha fazla baskı oluşturmuştur.

Gıdaya Erişim Modelleri ve Girişimleri

Almanya'da gıda erişimi sağlamak amacıyla bir dizi farklı model geliştirilmiştir. Bu modeller, geleneksel pazar yerlerinden dijital gıda platformlarına, topluluk destekli tarım girişimlerinden şehir tarımı çözümlerine kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Almanya'daki başlıca gıda erişim modelleri aşağıda sıralanmıştır:

Geleneksel Pazarlar ve Haftalık Çiftçi Pazarları

Almanya, geleneksel pazarların oldukça yaygın olduğu bir ülkedir. Çiftçi pazarları, şehirlerdeki yerel üreticilerin taze ve organik ürünlerini doğrudan tüketicilere sunabildiği önemli alanlardır. Berlin, Hamburg, Münih ve Köln gibi büyük şehirlerde düzenlenen haftalık çiftçi pazarları, şehir sakinlerinin yerel, taze ve sağlıklı gıdalara kolayca erişmesini sağlar.

Bu pazarlar, organik ürünler, taze meyve ve sebzeler, et, peynir ve ekmek gibi sağlıklı gıda seçeneklerini uygun fiyatlarla sunar. Ayrıca, yerel üreticileri destekleyen bu pazarlar, sürdürülebilir tarımı teşvik eder ve küçük ölçekli çiftçilerin ekonomik olarak hayatta kalmalarına yardımcı olur. Berlin'deki Türkischer Markt ve Münih'teki Viktualienmarkt, Almanya'daki en bilinen çiftçi pazarlarındandır.

Dijital Gıda Platformları ve E-Ticaret

Dijital gıda platformları, Almanya'da giderek daha yaygın hale gelmiştir. Özellikle pandemi döneminde popülerlik kazanan çevrimiçi gıda siparişi hizmetleri, şehir sakinlerinin taze ve organik gıda ürünlerine kolay erişimini sağlamaktadır. Almanya'daki büyük süpermarket zincirleri, çevrimiçi alışveriş platformları sunarak, kullanıcıların taze gıda sipariş etmelerine

olanak tanımaktadır. Rewe, Edeka ve Lidl gibi büyük perakendeciler, çevrimiçi market hizmetlerini genişletmiş ve böylece şehir sakinlerinin alışveriş deneyimini daha hızlı ve pratik hale getirmiştir.

Bunun yanı sıra, Foodsharing ve Too Good To Go gibi dijital platformlar, gıda israfını önlemeye yönelik çözümler sunmaktadır. Too Good To Go, restoranlar ve marketlerden artan yiyecekleri uygun fiyatlarla satan bir uygulamadır. Bu platform, gıda israfını azaltırken, düşük gelirli bireyler için uygun fiyatlı gıda seçenekleri sunar.

Topluluk Destekli Tarım (CST)

Topluluk Destekli Tarım (CST), Almanya'daki gıda sistemlerinde giderek daha fazla yer edinmeye başlamıştır. Bu modelde, kent sakinleri yerel çiftliklerden düzenli olarak taze ürünler alabilmek için abone olurlar. Böylece çiftlikler, ürünlerinin bir kısmını doğrudan tüketicilere satarken, aynı zamanda yerel ekonomiyi de destekler.

CST Berlin, CST Hamburg ve CST Stuttgart gibi projeler, şehir sakinlerine taze, organik gıdalara doğrudan erişim sağlamak ve yerel üreticilerin sürdürülebilir gıda üretimini teşvik etmektedir. Topluluk destekli tarım, sadece gıda tedarikine değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı artırmaya da katkı sağlamaktadır.

Şehir Tarımı ve Dikey Tarım Uygulamaları

Şehir tarımı, Almanya'da büyük şehirlerde gıda üretimini şehir içinde yapma çabalarını ifade eder. Almanya'nın en büyük dikey tarım projesi olan InFarm, şehir içindeki binalarda hidroponik tarım yaparak taze sebzeler üretmektedir. Bu tür projeler, şehir içinde gıda üretiminin artırılmasını ve gıda tedarik zincirindeki karbon ayak izinin azaltılmasını hedefler.

Bunun yanı sıra, Urban Gardening projeleri de şehirlerin çeşitli bölgelerinde hızla yayılmaktadır. Berlin'deki Prinzessinnengarten ve Hamburg'daki StadtFarm, şehir sakinlerine kendi gıdalarını üretme fırsatı sunmaktadır. Bu tür projeler, kentsel alanlarda sürdürülebilir gıda üretimi konusunda farkındalık yaratmaktadır.

Gıda Bankaları ve Sosyal Yardım Programları

Almanya'da gıda bankaları, düşük gelirli bireylere gıda sağlamak için önemli bir rol oynamaktadır. Die Tafeln (Almanya Gıda Bankaları Ağı), ülkedeki en yaygın ve en büyük gıda

bankası ağını oluşturan kuruluştur. Die Tafeln, her yıl milyonlarca kişiye ücretsiz gıda yardımı sağlamaktadır.

Hükümetin sunduğu sosyal yardım programları, düşük gelirli bireylerin gıda erişimini desteklemeyi amaçlamaktadır. Ancak, gıda bankalarına olan bağımlılık, uzun vadeli çözümler için daha fazla önlem alınması gerektiğini göstermektedir.

Almanya Kentlerinde Gıdaya Erişimde Karşılaşılan Zorluklar

Almanya’da gıdaya erişim konusunda karşılaşılan başlıca zorluklar şunlardır:

- Gelir Eşitsizliği: Düşük gelirli bireyler, artan gıda fiyatları ve yüksek yaşam maliyetleri nedeniyle sağlıklı gıda temininde zorlanmaktadır.
- Gıda Çöller: Bazı kentlerin kenar mahallelerinde taze ve organik gıdaya erişim sınırlıdır, bu da sağlıksız beslenmeye yol açmaktadır.
- Ulaşım Sorunları: Özellikle küçük kasabalarda ve kırsal bölgelerde, gıda tedarik noktalarına ulaşım zorlukları yaşanmaktadır.
- Gıda İsrafı: Gıda israfı, Almanya’da ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir.

2.6.6. Hollanda Kentlerinde Gıdaya Erişim Modelleri: Bir İnceleme

Hollanda, yüksek yaşam standartları, sürdürülebilirlik alanındaki liderliği ve gelişmiş tarım sektörüyle tanınan bir Avrupa ülkesidir. Hem kırsal alanlarda hem de büyük şehirlerde gıda üretimi ve tüketimi konusunda derin bir geçmişe sahip olan Hollanda, dünya çapında tarım teknolojilerinde öncü bir rol oynamaktadır. Ancak, şehirleşme ve nüfus artışı gibi faktörler, özellikle büyük şehirlerde gıda güvensizliği ve sağlıklı gıdaya erişim sorunlarını gündeme getirmiştir. Bu rapor, Hollanda’daki büyük şehirlerde gıdaya erişim sağlamak amacıyla geliştirilen çeşitli modelleri incelemektedir. Geleneksel pazarlar, dijital gıda platformları, topluluk destekli tarım (CST) projeleri ve şehir tarımı gibi yenilikçi çözümler, Hollanda’daki kentlerde gıda erişimini sağlamak için geliştirilmiş farklı stratejilerdir.

Hollanda’da Gıdaya Erişim: Genel Durum

Hollanda, nüfusunun büyük kısmının şehirlerde yaşadığı, %90’ların üzerinde bir kentsel nüfus oranına sahip bir ülkedir. Ancak, Hollanda’daki büyük şehirlerde, özellikle Amsterdam, Rotterdam, Lahey ve Utrecht gibi metropoller, gıda erişimi konusunda bazı zorluklar yaşamaktadır. Özellikle düşük gelirli ve göçmen nüfusun yoğun olduğu bölgelerde gıda

güvensizliği bir sorun teşkil etmektedir. Hollanda'da, özellikle kırsal alanlarda sürdürülebilir tarım ve organik gıda üretimi yaygın olmasına rağmen, kentlerde sağlıklı gıdaya erişim konusunda ekonomik bariyerler bulunmaktadır.

Hollanda, Avrupa'nın en büyük tarım üreticilerinden biri olmasına rağmen, şehirlerdeki tüketicilerin doğrudan yerel üreticilerden taze ve organik gıdalara erişebilmesi hala sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle, Hollanda'da gıda erişiminin geliştirilmesi amacıyla birçok yenilikçi model ve çözüm hayata geçirilmiştir.

Gıdaya Erişim Modelleri ve Girişimleri

Hollanda'da gıdaya erişim sağlamak için farklı modeller geliştirilmiştir. Bu modeller, geleneksel pazarlar, dijital platformlar, topluluk destekli tarım projeleri ve şehir tarımı gibi çeşitli yaklaşımlar sunmaktadır. Hollanda'daki başlıca gıda erişim modelleri aşağıda sıralanmıştır:

Geleneksel Pazarlar ve Çiftçi Pazarları

Hollanda, geleneksel pazarlar ve çiftçi pazarlarının önemli olduğu bir ülkedir. Ülkedeki şehirlerde, özellikle Amsterdam, Rotterdam ve Utrecht gibi büyük şehirlerde yerel üreticilerin taze ve organik ürünlerini doğrudan tüketicilere sunduğu pazarlar oldukça yaygındır. Bu pazarlarda taze sebzeler, meyveler, organik ürünler ve diğer gıda maddeleri, şehir sakinlerine uygun fiyatlarla sunulmaktadır.

Amsterdam'da Albert Cuyp Markt ve Rotterdam'da Blaak Market gibi çiftçi pazarları, şehirde yaşayan insanların sağlıklı, taze ve organik gıdalara erişebilmesi için önemli bir rol oynamaktadır. Bu pazarlar, küçük ölçekli çiftçilerin desteklenmesine ve yerel ekonomilerin güçlendirilmesine yardımcı olur. Aynı zamanda, geleneksel pazarlar, sürdürülebilir gıda sistemlerinin gelişmesine katkı sağlar.

Dijital Gıda Platformları ve E-Ticaret

Dijital gıda platformları, Hollanda'da giderek daha fazla yaygınlaşan bir gıda erişim modelidir. Özellikle pandemi döneminde popülerlik kazanan çevrimiçi gıda platformları, şehir sakinlerinin taze gıdalara kolay erişimini sağlamaktadır. AH.nl (Albert Heijn) ve Picnic gibi büyük süpermarket zincirleri, çevrimiçi alışveriş hizmetleri sunarak, taze ürünleri kapılarına kadar getirmektedir.

Bunun yanı sıra, Too Good To Go gibi uygulamalar, gıda israfını azaltmak için önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Too Good To Go, restoranlardan ve marketlerden artan gıda ürünlerini düşük fiyatlarla sunarak, hem israfı engellemeye hem de düşük gelirli bireyler için uygun fiyatlı gıda seçenekleri sağlamaya yardımcı olmaktadır.

Topluluk Destekli Tarım (CST)

Topluluk Destekli Tarım (CST), Hollanda'da son yıllarda giderek daha fazla yaygınlaşan bir diğer gıda erişim modelidir. Bu modelde, şehir sakinleri yerel çiftliklerden düzenli olarak taze ürünler almak için abone olurlar. Hollanda'nın birçok kentinde, bu tür topluluk destekli tarım projeleri bulunmaktadır.

CST Utrecht ve CST Amsterdam gibi projeler, şehirdeki insanlara taze ve organik ürünlere doğrudan erişim sağlar. Bu projeler, yerel üreticileri desteklerken, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı da teşvik etmektedir. Hollanda'daki CST projeleri, sürdürülebilir gıda üretiminin yaygınlaşmasına yardımcı olmakta ve şehir sakinlerinin kendi gıdalarını üretebilmesi için fırsatlar sunmaktadır.

Şehir Tarımı ve Dikey Tarım Uygulamaları

Şehir tarımı ve dikey tarım, Hollanda'da oldukça gelişmiş ve yaygın bir uygulamadır. Hollanda'nın büyük şehirlerinde, şehir içindeki boş alanlarda dikey tarım projeleri hayata geçirilmiştir. InFarm ve UrbanFarm gibi projeler, şehirlerde taze sebzelerin ve otların üretildiği hidroponik tarım sistemlerini kullanmaktadır.

Bu tür projeler, şehirdeki insanlara daha sürdürülebilir gıda seçenekleri sunmakta ve şehir içindeki gıda üretimini artırmaktadır. Hollanda'daki "Stadsboeren" projeleri, şehir sakinlerinin kendi tarımsal faaliyetlerini yürütebileceği alanlar sunar. Bu projeler, sürdürülebilirlik ve yerel gıda üretimi konusunda farkındalık yaratmaktadır.

Gıda Bankaları ve Sosyal Yardım Programları

Hollanda'da gıda bankaları, özellikle düşük gelirli bireylere gıda sağlamak için önemli bir araçtır. Voedselbank Nederland (Hollanda Gıda Bankası), yoksul ve gıda güvensizliği yaşayan bireylere gıda yardımı sağlar. Bu tür organizasyonlar, aynı zamanda gıda israfını azaltma ve gıda üretiminden maksimum verim elde etme amacı güder.

Hollanda hükümetinin sunduğu sosyal yardım programları da, gıda güvenliği sağlamak için önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, gıda bankalarına ve sosyal yardımlara olan bağımlılığın azaltılması için daha sürdürülebilir çözümler geliştirilmesi gerektiği bir gerçektir.

Hollanda Kentlerinde Gıdaya Erişimde Karşılaşılan Zorluklar

Hollanda'da gıdaya erişim konusunda karşılaşılan başlıca zorluklar şunlardır:

- Gelir Eşitsizliği: Düşük gelirli bireyler, özellikle büyük şehirlerde artan gıda fiyatları ve yaşam maliyetleri nedeniyle sağlıklı gıdalara erişmekte zorlanmaktadır.
- Gıda Çölleri: Hollanda'nın bazı kentlerinde, özellikle dış mahallelerde taze gıda bulmak zor olabilmektedir, bu da sağlıksız beslenme alışkanlıklarına yol açmaktadır.
- Ulaşım Zorlukları: Kırsal bölgelerde yaşayanlar için gıda pazarlarına ulaşım zorluğu, gıda erişiminde önemli bir engel oluşturmaktadır.
- Gıda İsrafı: Gıda israfı, Hollanda'da hala önemli bir sorundur ve her yıl milyonlarca ton gıda israf edilmektedir.

3. Türkiye'de Kentlilerin Gıdaya Erişim Modelleri

3.1. Geleneksel Pazar Yerleri ve Ekonomik Boyutu

Türkiye'de geleneksel pazar yerleri, kentlilerin taze ve ekonomik gıdaya erişiminde kritik bir role sahiptir. İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde haftalık pazarlar, hem tedarik zincirlerinin bir parçası hem de yerel ekonominin can damarlarıdır. Örneğin:

- İstanbul'daki Kadıköy Pazarı haftalık yaklaşık 50 ton sebze ve meyve satışına ev sahipliği yapmaktadır.

- İzmir'deki Kemeraltı Çarşısı, yerel ve bölgesel üreticilerin ürünlerini doğrudan kentlilere sunduğu önemli bir merkezdir.

Türkiye genelinde yaklaşık 10.000 geleneksel pazar yeri bulunmakta ve bu pazarların toplam hacmi 50 milyar TL'nin üzerindedir. Bu pazarlar, genellikle bölgesel üretimle tedarik edilmekte ve lojistik zincirlerde aracı sayısını minimize etmektedir.

3.1.1. Türkiye'de Günümüzde Geleneksel Pazar Yerleri

Semt pazarları, belirli günlerde mahalle veya semtlerde kurulan, genellikle açık havada faaliyet gösteren, yerel üreticilerin ve tüccarların tarımsal ürünler, tekstil ürünleri ve diğer temel ihtiyaç malzemelerini doğrudan tüketicilere sunduğu ticaret alanlarıdır. Türkiye'de semt pazarları, tarihsel olarak yerel ekonominin bir parçası olmuş ve sosyal etkileşim alanları olarak da önemli bir rol üstlenmiştir.

Ekonomik Fonksiyonları

Semt pazarlarının kent ve ülke ekonomisindeki fonksiyonları şunlardır:

Doğrudan Tüketicilere Ulaşım: Aracıları ortadan kaldırarak üreticilerin ürünlerini tüketicilere doğrudan sunmasına olanak tanır, bu da genellikle fiyat avantajı sağlar.

Yerel Ekonominin Canlandırılması: Küçük ölçekli üreticiler ve esnaflar için önemli bir gelir kaynağıdır. Ayrıca yerel iş gücüne katkıda bulunur.

Tedarik Zinciri Üzerindeki Etkisi: Semt pazarları, yerel ürünlerin hızlı ve etkili bir şekilde tüketiciye ulaşmasını sağlar, gıda israfını azaltır.

Enflasyon Üzerindeki Etkisi: Pazarlar, düşük maliyetli ürün sunarak enflasyonun etkisini hafifletir.

Sosyal ve Kültürel İşlevler: Semt pazarları sadece ticaret alanları değil, aynı zamanda sosyal etkileşim merkezleridir. Toplumun farklı kesimlerini bir araya getirir.

Hukuki Statü

Türkiye’de semt pazarları, 5957 Sayılı Sebze ve Meyve Ticareti ile Toptancı Halleri Hakkında Kanun ile düzenlenmiştir. Bu yasa, semt pazarlarının çalışma usul ve esaslarını belirler. Belediyeler, pazar yerlerinin kurulması, işletilmesi ve denetlenmesinden sorumludur. Ayrıca, üreticilere ayrılan tezgahlar, hijyen kuralları, fiyat etiketlendirme ve çevre düzenlemeleri gibi konularda detaylı düzenlemeler yapılmıştır.

Eleştiriler

Semt pazarları hakkında yapılan eleştiriler şu konularda yoğunlaşmaktadır:

Trafik Sorunları: Semt pazarlarının kurulduğu günlerde trafik akışının bozulduğu belirtilmektedir.

Hijyen ve Çevre: Çöp ve atık yönetiminin yetersizliği, çevre kirliliğine yol açabilmektedir.

Kaçak Ticarete Yönelik Endişeler: Bazı pazar yerlerinde, kayıt dışı ekonomi faaliyetlerinin yaygın olduğu eleştirisi yapılmaktadır.

Modern Perakende İle Rekabet: Alışveriş merkezleri ve zincir marketlerle rekabet, semt pazarlarının sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır.

Bugün Türkiye’de geleneksel pazar yerleri, hem yerel halkın günlük ihtiyaçlarını karşılayan hem de kültürel birer miras olarak değerlendirilen önemli alanlardır. Türkiye’nin farklı bölgelerinde öne çıkan geleneksel pazarlar şu şekildedir:

İstanbul

İstanbul, geleneksel pazar yerleri bakımından en zengin şehirlerden biridir. Hem tarihî çarşıları hem de semt pazarları ile her iki modelde de geniş bir yelpaze sunmaktadır.

Kapalıçarşı: Dünya tarihinin en büyük ve eski kapalı pazarlarından biri olan Kapalıçarşı, 1461 yılında inşa edilmiştir. Günümüzde de kuyumculardan baharatçılara kadar geniş bir ürün yelpazesi sunmaktadır.

Kadıköy Salı Pazarı: İstanbul'un Anadolu Yakası'nda yer alan bu pazar, her hafta geniş bir katılımı ile kurulmaktadır ve hem yerel hem de uluslararası tüketicilere hizmet etmektedir.

Ankara

Başkent Ankara, geleneksel pazarlar bakımından daha modern ve düzenli bir yapıya sahiptir. Özellikle Ulus Hali ve Ayrancı Semt Pazarı, taze ürünlerin satıldığı önemli merkezlerdir.

Ulus Hali: Yerel üreticilerin ürünlerini doğrudan sattığı, özellikle sebze ve meyve pazarlarıyla tanınan bir yerdir.

Ayrancı Semt Pazarı: Organik ürünlerin yaygın olduğu ve yerel halkın yoğun olarak tercih ettiği bir pazardır.

İzmir

İzmir, özellikle tarihî Kemeraltı Çarşısı ile bilinir. Bu çarşı, Osmanlı döneminden günümüze kadar gelen bir ticaret merkezi olmasının yanı sıra, yerel ve uluslararası turistlerin de ilgi odağıdır.

Kemeraltı Çarşısı: İzmir'in en önemli tarihî ticaret merkezlerinden biri olan Kemeraltı, hem geleneksel zanaat ürünleri hem de modern ticaret alanlarını barındırır.

Kayseri

Kayseri, tarih boyunca önemli bir ticaret merkezi olmuştur ve özellikle Selçuklu döneminden kalan geleneksel pazarlarıyla dikkat çeker.

Kapalı Çarşı: Kayseri Kapalı Çarşısı, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden günümüze ulaşan en önemli ticaret alanlarından biridir. Baharatlar, halılar, tekstil ürünleri ve yerel lezzetler satılmaktadır.

Pastırma ve Sucuk Pazarları: Kayseri, pastırma ve sucuk üretimiyle ünlüdür. Şehirde, bu ürünlere adanmış özel pazarlar bulunur.

Ahi Evran Gelenekleri: Kayseri, Ahi teşkilatlarının da merkezi olarak, lonca sistemine dayalı pazar anlayışını uzun süre korumuştur.

Kocaeli

Sanayi ile öne çıkan Kocaeli’de geleneksel pazarlar, bölgedeki tarımsal üretimle birleşerek halkın önemli alışveriş noktaları olmayı sürdürmektedir.

İzmit Tarihi Perşembe Pazarı: Kocaeli’nin en büyük pazarlarından biri olan bu yer, sebze, meyve ve yerel gıda ürünlerinin yanı sıra tekstil ve ev eşyası çeşitliliği ile bilinir.

Kandıra Yoğurdu ve Organik Ürün Pazarları: Kandıra’nın ünlü yoğurdu, organik ürünlerle birlikte birçok pazar yerinde halkla buluşmaktadır.

Samsun

Karadeniz’in önemli liman şehirlerinden biri olan Samsun, hem tarımsal ürünlerin hem de deniz ürünlerinin satıldığı pazarlarıyla tanınır.

Samsun Cumhuriyet Meydanı Halk Pazarı: Şehrin merkezinde yer alan bu pazar, yerel üreticilerin ürünlerini doğrudan sunduğu bir alandır.

Bafra Pazarı: Bafra’nın ünlü çeltik pirinci ve lokumu, bu pazarda yoğun ilgi görmektedir.

Deniz Ürünleri Pazarları: Karadeniz kıyısında bulunan Samsun, taze balık ve deniz ürünlerinin yoğun olarak satıldığı pazarlara sahiptir.

Trabzon

Trabzon, Karadeniz’in ticaret merkezi olarak, tarih boyunca yerel ve uluslararası ticaretin önemli noktalarından biri olmuştur.

Trabzon Kapalı Çarşısı: Osmanlı döneminden kalma bu çarşı, el yapımı ürünler, gümüş takılar ve yerel tekstil ürünleriyle tanınır.

Sürmene Bıçak Pazarı: Sürmene’nin ünlü bıçakları bu pazarda yerel halk ve turistler tarafından yoğun ilgi görmektedir.

Balık Hali: Trabzon’un deniz ürünleri pazarı, taze balık çeşitleri ve Karadeniz mutfağına özgü ürünler sunar.

Diyarbakır

Güneydoğu Anadolu'nun en büyük kentlerinden biri olan Diyarbakır, tarih boyunca ticaret yollarının önemli bir kesişim noktası olmuştur.

Tarihi Hasan Paşa Hanı: Osmanlı döneminden kalma bu pazar, kahve ve hediyelik eşya satışıyla tanınır.

Diyarbakır Sur İçi Pazarı: Diyarbakır'ın tarihi surları içinde yer alan bu pazar, yerel ürünlerin ve baharatların satıldığı bir merkezdir.

Hatay

Hatay, gastronomi kenti olarak tanınır ve pazarları, zengin mutfağını yansıtan ürünlerle doludur.

Uzun Çarşı: Hatay'ın tarihi pazarlarından biri olan Uzun Çarşı, baharat, zeytinyağı, nar ekşisi ve sabun gibi yöresel ürünleriyle tanınır.

Künefe ve Tatlı Pazarı: Hatay'ın meşhur künefesi, bu pazarda taze malzemelerle hazırlanır ve satılır.

Gaziantep

Gaziantep, gastronomi alanında dünya çapında tanınan bir şehirdir ve pazarları, bu zengin mutfak yansıtır.

Tarihi Bakırcılar Çarşısı: El yapımı bakır eşyaların ve mutfak gereçlerinin satıldığı bir pazardır.

Baharat ve Kuruyemiş Pazarı: Antep fıstığı, baharatlar ve kuruyemişler bu pazarlarda yoğun olarak bulunur.

Anadolu'nun Diğer Önemli Pazar Yerleri

Bursa Tarihî Kapalıçarşı ve Koza Han: Bursa, İpek Yolu üzerinde yer alması nedeniyle tarih boyunca önemli bir ticaret merkezi olmuştur. Koza Han, özellikle ipek ürünleriyle ünlüdür.

Antalya Halkevi Pazarı: Antalya'nın yerel tarım ürünlerinin öne çıktığı bir pazardır. Turistler için de oldukça popülerdir.

Şanlıurfa Bakırcılar Çarşısı: Geleneksel el sanatlarının hâlâ aktif olduğu, yerel ekonomiye katkı sağlayan önemli bir merkezdir.

Türkiye’de Kentlerin Semt Pazar Sayıları³

	İl	Semt Pazarı Sayısı
1	İstanbul	535
2	Ankara	165
3	Antalya	110
4	Kocaeli	95
5	Muğla	74
6	Aydın	72
7	Balıkesir	62
8	Bursa	53
9	Denizli	51
10	İzmir	33
11	Gaziantep	32
12	Kahramanmaraş	26
13	Malatya	23
14	Samsun	21
15	Hatay	21
16	Zonguldak	19
17	Uşak	18
18	Adıyaman	18
19	Afyonkarahisar	16
20	Trabzon	16
	Diğer İller Toplamı	137
	Türkiye Toplam	

3.1.2. Türkiye’de Geleneksel Pazarların Günümüzdeki Sorunları

Geleneksel pazarlar, modern süpermarketler ve alışveriş merkezleri ile rekabet etmekte zorlanmaktadır. Bu durum, hem yerel üreticileri hem de pazarların kültürel değerlerini olumsuz etkilemektedir. Temel sorunlar şunlardır:

Modernleşme Baskısı: Süpermarketler ve alışveriş merkezleri, geleneksel pazar yerlerini ikinci plana itmektedir.

Altyapı Eksiklikleri: Bazı pazar yerleri, düzenli altyapı ve hijyen standartlarından yoksundur.

Rekabet Koşulları: Yerel üreticiler, büyük zincir mağazalarla fiyat rekabetinde zorlanmaktadır.

³ <https://www.hal.gov.tr/Sayfalar/Toptanci-Halleri.aspx?sid=34>

3.2. Türkiye’de Ticaret Borsaları ve İşlevleri

Türkiye’de ticaret borsaları, tarım ve hayvancılık ürünlerinin ticaretinin düzenlenmesi ve denetlenmesi amacıyla kurulmuş önemli ekonomik kurumlardır. Ticaret borsaları, ürünlerin alınıp satılmasında şeffaflık sağlayan, fiyat oluşumuna katkıda bulunan ve piyasanın düzenlenmesine yardımcı olan bir yapıyı temsil eder. Bu yazıda, Türkiye’de ticaret borsalarının yapısı, görevleri ve ekonomiye katkıları ele alınacaktır.

Ticaret Borsalarının Tanımı ve Amaçları

Ticaret borsaları, genellikle belirli bir ürün grubunun ya da tarım ve hayvancılık ürünlerinin ticaretine odaklanmış örgütlenmiş piyasalardır. Bu borsalar, ürünlerin kalite ve fiyat ölçütlerine göre standart hale getirilmesi, taraflar arası ticaretin düzgün ve şeffaf şekilde gerçekleşmesi ve piyasanın düzenlenmesi için çeşitli mekanizmalar sağlar.

Türkiye’de ticaret borsalarının kurulması ve işleyişi 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ile Odalar ve Borsalar Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu kanuna göre, ticaret borsalarının temel görevleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Tescil Hizmetleri: Borsa işlemlerinin kaydını tutmak ve ticareti yapılan malların fiyatlarını belirlemek.
- Fiyat Oluşumu: Serbest piyasa şartlarında arz ve talebe göre fiyat belirlenmesine olanak sağlamak.
- Kalite Denetimi: Ürünlerin kalitesinin standartlara uygunluğunu sağlamak ve sınıflandırma yapmak.
- Arabuluculuk: Türlü ihtilaflarda çözüm mekanizması olarak görev almak.
- Eğitim ve Danışmanlık: Üyelerine piyasa koşulları ve ticaretle ilgili eğitim ve bilgi sağlamak.

Türkiye’de Ticaret Borsalarının Yapısı

Türkiye’de ticaret borsaları, genellikle şehir merkezlerinde faaliyet gösteren yerel yapılardan oluşur. Bu borsalar, TOBB’ur. Bu borsalar, TOBB’u201ye bağlı olarak çalışmaktadır. Halen Türkiye genelinde çoğu ilde ve bazı önemli ilçelerde 100’den fazla ticaret borsası bulunmaktadır. Bu borsalar, belirli bir coğrafi alanda üretim ve ticaret hacmi önemli olan ürünlere odaklanır.

Örneğin, Konya Ticaret Borsası tarım ürünleri, Adana Ticaret Borsası pamuk ve narenciye, Bandırma Ticaret Borsası ise hayvancılık ürünleri ile öne çıkar. Bu yapılar, yerel ürünlerin ticaretinde büyük bir rol oynar ve üreticilerle tüccarları bir araya getirerek piyasaya istikrar kazandırır.

Ticaret Borsalarının İşlevleri

1. Piyasa İstikrarını Sağlama : Ticaret borsaları, arz ve talep dengesine dayalı şeffaf bir fiyat oluşumu sağlayarak piyasa istikrarına katkıda bulunur. Bu durum, üreticilerin gelirlerini öngörebilmelerine ve tüketicilerin uygun fiyatlarla ürünlere ulaşmasına olanak tanır.
2. Standardizasyon ve Kalite Denetimi: Ticaret borsaları, ticarete konu olan ürünlerin kalite kontrolü ve standardizasyonunu yapar. Bu uygulama, hem ulusal hem de uluslararası ticarete ürünlerin değerini artırır.
3. Ekonomik Verilerin Derlenmesi: Ticaret borsaları, piyasa fiyatları ve işlemler hakkında bilgi toplar ve bu bilgileri kamuoyuna sunar. Bu sayede, üreticiler, tüccarlar ve karar alıcılar için faydalı ekonomik verilere erişim sağlanır.
4. Uluslararası Ticareti Teşviki: Ticaret borsaları, standart ürün kalitesi ve piyasa bilgisi sunarak Türkiye'nin uluslararası ticarete rekabet gücünü artırır. Özellikle ihracata konu olan tarım ve hayvancılık ürünlerinde borsaların oynadığı rol çok önemlidir.
5. Çiftçi ve Tüccar Destekleri: Ticaret borsaları, üreticilere piyasa bilgisi, finansal danışmanlık ve şeffaf ticaret ortamı sunarak destek olur. Bu durum, küçük üreticilerin büyük tüccarlar karşısında daha adil koşullarda işlem yapabilmelerine yardımcı olur.

Karşılaşılan Sorunlar

Her ne kadar ticaret borsaları tarım ve hayvancılık ticaretinde önemli bir rol oynasa da, bazı sorunlarla da karşılaşmaktadır. Bu sorunlardan bazıları şunlardır:

- Piyasa Dalgalanmaları: Tarım ürünlerinde fiyat dalgalanmaları üreticileri olumsuz etkileyebilir.
- Eğitim Eksikliği: Üreticilerin ve tüccarların piyasa koşullarına dair yeterli bilgiye sahip olmaması.
- Altyapı Eksiklikleri: Bazı borsaların teknoloji ve altyapı yetersizlikleri.

Türkiye'de ticaret borsaları, tarım ve hayvancılık ürünlerinin ticaretinde kilit bir rol oynamakta ve ekonomiye önemli katkılar sağlamaktadır. Piyasa şeffaflığının sağlanması, ürün kalitesinin artırılması ve üreticilerle tüccarlar arasında adil bir ticaret ortamı yaratılması, ticaret borsalarının

başlıca işlevleridir. Bu borsaların altyapı ve eğitim sorunlarının giderilmesi durumunda, ekonomik kalkınmaya daha fazla katkı sağlayacakları açıktır.

3.3. Türkiye Ürün İhtisas Borsası

Türkiye Ürün İhtisas Borsası 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Kanunu'nun 53. maddesi, 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na tabi olarak faaliyette bulunmak üzere, T.C. Ticaret Bakanlığı ve Sermaye Piyasası Kurulunun teklifi üzerine 06 Nisan 2017 tarihli ve 30030 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 2017/9986 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına istinaden 08.06.2018 tarihinde kurulmuştur. Elektronik Ürün Senedine dönüştürülen tarımsal ürünler Türkiye Ürün İhtisas Borsası'nda işlem görür. TÜRİB'de işlemler TÜRİB İşlem Platformu üzerinden gerçekleştirilir.

Türkiye Ürün İhtisas Borsası (TÜRİB), tarım ve gıda sektöründe önemli bir role sahiptir ve bu rol, hem ekonomik hem de sosyal etkileriyle Türkiye'nin tarım ve gıda politikalarına büyük katkılar sunmaktadır. TÜRİB'in sağladığı lisanslı depoculuk sistemi, tarım ürünlerinin standardizasyonunu ve kalitesini garanti altına alırken, üreticilerin ürünlerini güvenle depolamasına ve daha geniş bir pazara ulaşmasına olanak tanır. Bu, tarımsal ürünlerin piyasa değerinin artmasını ve üreticilerin gelir seviyelerinin yükselmesini sağlar.

TÜRİB'in piyasaya getirdiği şeffaflık, tarım ürünlerinin elektronik ortamda alınıp satılmasını mümkün kılarak fiyat istikrarına katkıda bulunur. Bu durum, özellikle spekülatif fiyat dalgalanmalarını engelleyerek üretici ve tüketici arasındaki fiyat farklarını minimize eder. Bu sayede, tarımsal üretimde verimlilik artarken tüketiciler de daha makul fiyatlarla ürünlere ulaşabilir. Elektronik ürün senetleri (ELÜS) gibi araçlarla yapılan işlemler, tarım sektörünün dijitalleşmesini destekleyerek lojistik süreçlerin daha hızlı ve ekonomik hale gelmesine yardımcı olur.

TÜRİB'in lisanslı depoculuk altyapısı, gıda güvenliği ve sürdürülebilirlik açısından büyük bir avantaj sunar. Depolarda saklanan ürünler, bozulmadan uzun süre muhafaza edilebilir ve bu, hem hasat sonrası kayıpların azalmasına hem de gıda israfının önlenmesine katkı sağlar. Aynı zamanda, stratejik rezervlerin oluşturulmasına olanak tanıyan bu sistem, kriz dönemlerinde (örneğin, pandemi, kuraklık veya savaş gibi) arz sürekliliğini güvence altına alır. Ürünlerin izlenebilirliği ve standartlara uygun şekilde depolanması, hem ulusal hem de uluslararası piyasalarda rekabet gücünü artırır.

Küçük ölçekli üreticiler için TÜRİB, ürünlerini değerinde satma ve piyasa dalgalanmalarına karşı korunma fırsatı sunar. Çiftçiler, ürünlerini lisanslı depolarda saklayarak fiyatların düşük olduğu dönemlerde satmak zorunda kalmaz, daha yüksek fiyatlarla değerlendirerek gelirlerini artırabilirler. Bu da tarım sektöründe ekonomik sürdürülebilirliği destekler ve kırsal kalkınmaya katkıda bulunur.

Ekonomik etkiler açısından TÜRİB, tarım ürünlerinin standardizasyonu ve kalitesinin artırılması yoluyla Türkiye'nin uluslararası pazarlarda rekabet gücünü artırır. İhracat potansiyelinin geliştirilmesi, ülkeye döviz girdisi sağlar ve ekonomik büyümeye katkıda bulunur. Ayrıca, fiyatların şeffaf ve öngörülebilir hale gelmesi, tarımsal üretimde daha etkin bir planlama yapılmasını mümkün kılar. Devletin gıda politikalarına sağladığı veri ve analiz desteği, stratejik kararların daha isabetli alınmasını sağlar ve gıda güvenliği ile fiyat istikrarı konularında etkili çözümler üretir.

Sonuç olarak, Türkiye Ürün İhtisas Borsası, tarımsal üretimden tüketiciye kadar uzanan süreçte, fiyat istikrarından gıda güvenliğine, üreticilerin desteklenmesinden ihracatın artırılmasına kadar çok geniş bir yelpazede etkili bir yapı sunmaktadır. Bu nedenle, TÜRİB, Türkiye'nin tarım ve gıda politikalarının ekonomik ve stratejik temellerini güçlendiren hayati bir kurumdur.

Lisanslı Depoculuk Kapasitesi

Türkiye Toplam	Depo Toplam Sayı	Lisanslı Kapasite (Ton)	Kullanılabilir Kapasite (Ton)
	604	16.959.371	9.247.343

10'dan Fazla Depo Bulunan İller

İl	Depo Sayı	Toplam Kapasite (Ton)	Kullanılabilir Kapasite (Ton)
Konya	143	160.000	86.000
Diyarbakır	39	2.165.750	1.155.750
Adana	37	1.749.930	980.030
Aksaray	33	1.166.950	521.950
Mardin	21	190.750	97.000
Ankara	18	905.578	215.400
Kahramanmaraş	18	459.000	241.000
Eskişehir	16	853.270	552.670
Afyon	14	475.000	475.000
Şanlıurfa	14	346.750	188.750
Edirne	12	492.650	329.650

Batman	12	407.800	215.600
Kırklareli	11	539.950	276.950
Gaziantep	11	371.493	181.493
Kayseri	11	263.250	152.250
Siirt	11	133.000	73.000
Balıkesir	10	324.600	158.000
İlk 10 İl Toplamı	431	11.005.721	5.900.493

Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Ürün İhtisas Borsalarının Karşılaştırması

Avrupa Birliği ve Türkiye, tarım ve gıda sektöründe ürün ihtisas borsaları aracılığıyla tarım ürünlerinin ticaretini ve depolanmasını destekleyen sistemlere sahiptir. Bu sistemler, üreticiden tüketiciye kadar olan süreçte fiyat istikrarını sağlamak, ürün standardizasyonunu artırmak ve tarım sektörünün verimliliğini geliştirmek açısından kritik bir öneme sahiptir. Ancak AB ve Türkiye'nin ürün ihtisas borsaları arasında sayı, kapasite ve nitelik açısından belirgin farklar bulunmaktadır.

AB ülkelerinde ürün ihtisas borsaları çok daha köklü bir geçmişe sahiptir. Bu borsalar genellikle gelişmiş altyapılara, daha büyük kapasitelere ve geniş ürün yelpazesine sahiptir. Türkiye'nin ise bu alandaki çalışmaları daha yenidir, ancak Türkiye Ürün İhtisas Borsası (TÜRİB) gibi kuruluşlarla hızla ilerleme kaydetmektedir.

Temel Farklılıklar

- **Borsa Sayısı ve Kapsama Alanı:** AB'de ülkeler arasında eşit dağılım olmasa da çok sayıda ürün ihtisas borsası bulunmaktadır. Özellikle Almanya, Fransa ve Hollanda gibi ülkeler bu alanda liderdir. Türkiye'de ise bu yapı tek bir borsa (TÜRİB) çatısı altında organize edilmiştir.
- **Depolama Kapasitesi:** AB'nin tarım ürünlerini depolama kapasitesi Türkiye'ye göre oldukça büyüktür. AB'nin lisanslı depolama altyapısı, tarım ürünlerinin uzun süreli muhafazası ve ihracat odaklı çalışmaları desteklemek için geliştirilmiştir. Türkiye'de lisanslı depoculuk sisteminin kapasitesi artmakta, ancak henüz AB standartlarına ulaşmamıştır.

- Teknolojik ve Dijital Altyapı: AB, tarım ürünleri ticaretinde dijitalleşme ve blockchain gibi teknolojileri entegre ederken, Türkiye bu alanlarda gelişimini sürdürmektedir.
- Ürün Yelpazesi: AB’de ürün ihtisas borsaları çok çeşitli tarım ürünlerini kapsarken, Türkiye’de ağırlıklı olarak tahıl, yağlı tohumlar ve bakliyat ürünleri işlenmektedir.

AB ve Türkiye Ürün İhtisas Borsalarının Karşılaştırma Tablosu

Özellik	Avrupa Birliği	Türkiye
Borsa Sayısı	20’den fazla	1 (TÜRİB)
Lisanslı Depo Sayısı	1.000’den fazla	225 (2024 itibarıyla)
Toplam Kapasite	Yaklaşık 150 milyon ton	17 milyon ton
Ürün Yelpazesi	Tahıllar, yağlı tohumlar, süt ürünleri, et, şarap, sebze-meyve	Tahıllar, yağlı tohumlar, bakliyat
Dijitalleşme	Blockchain ve ileri analitik sistemler kullanılıyor	Elektronik Ürün Senedi (ELÜS) sistemi
Tarihsel Gelişim	19. yüzyıldan itibaren gelişim göstermiş	2017’de TÜRİB’in kurulmasıyla hızlanmıştır
İşlem Hacmi	Yıllık milyarlarca Euro	50 milyar TL üzerinde
Uluslararası Bağlantılar	Avrupa genelinde entegre ve ihracat odaklı	İç piyasaya odaklı, ihracata adaptasyon sürecinde

Avrupa Birliği ve Türkiye’nin ürün ihtisas borsaları arasındaki temel fark, gelişmişlik düzeyidir. AB’de bu sistemler, tarımsal üretimin daha geniş bir perspektifle ele alındığı bir yapıya oturmuşken, Türkiye’de sistem henüz büyüme aşamasındadır. Ancak Türkiye, TÜRİB ile özellikle dijitalleşme ve lisanslı depoculuk alanında hızlı bir gelişim göstermektedir. Türkiye’nin hedefi, hem iç piyasada üreticiyi desteklemek hem de uluslararası pazarda rekabetçi bir konuma gelmektir.⁴

3.4. Dijital Gıda Platformları ve Tedarik Ağı

Türkiye’de dijital gıda platformları, son yıllarda hızla büyüyen bir sektördür. Getir, Banabi ve Trendyol Hızlı Market gibi uygulamalar, kentlilerin hızlı ve kolay gıdaya erişimini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, yerel girişimlerden biri olan "Good4Trust" gibi platformlar, üreticiden tüketiciye direkt tedarik modelleri ile ekolojik ve sosyal sürdürülebilirliği teşvik etmektedir. Bu platformların toplam pazar hacmi, 2023 itibarıyla yaklaşık 10 milyar TL’ye ulaşmıştır. Tedarik

⁴ <https://www.turib.com.tr/hakkimizda/>

ağı genellikle bölgesel üreticilere dayalıdır; ancak ithalat oranı da yüksektir.

3.5. Organik Pazar Yerleri ve Sertifikasyon

Türkiye'de organik pazar yerleri, büyükşehirlerde sınırlı sayıda bulunmakla birlikte hızla popülerleşmektedir. İstanbul'daki Şişli Ekolojik Pazar, haftalık yaklaşık 1 milyon TL'lik bir ticaret hacmine sahiptir. Organik sertifikalı ürünlerin yaygınlaşması, bu pazarların büyümesini desteklemektedir. Ancak, Avrupa'daki benzer pazarlarla karşılaştırıldığında, Türkiye'de organik ürünlerin tüketimi halen düşüktür.

4. Değerlendirme ve Öneriler

Türkiye kentlerindeki gıdaya erişim modelleri, Avrupa'daki uygulamalara kıyasla hem geleneksel hem de dijital platformlarda gelişim potansiyeli barındırmaktadır. Öne çıkan sorunlar arasında, pazar yerlerinin düzenlenmesi, dijital platformların yerel üreticilerle entegrasyonu ve organik gıda bilincinin artırılması bulunmaktadır. Öneriler şunlardır:

1. Yerel gıda sistemlerinin sertifikasyon mekanizmaları ile desteklenmesi.
2. Dijital platformlar ve yerel üreticiler arasında işbirliği programlarının oluşturulması.
- 3.. Organik pazar yerleri altyapısının güçlendirilmesi.
4. Tedarik zincirlerinde lojistik ağların iyileştirilmesi ve israfın azaltılması.

5. Sonuç

Kentlilerin gıdaya erişim yöntemleri, yerel ve küresel dinamiklerin etkisiyle sürekli değişim göstermektedir. Türkiye, geleneksel pazar yerleri ve dijital platformlar açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin gerçekleştirilmesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ve gıda güvenliğine katkıda bulunacaktır. Pazar yeri uygulamaları, hem Türkiye’de hem de dünyada kentsel gıda politikalarının temel unsurlarından biri olmaya devam etmektedir.

Kaynakça

1. Lefebvre, H. (1968). Le Droit à la Ville. Paris: Anthropos.
2. Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. Journal of the American Planning Association, 35(4), 216-224.
- UN. (2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations.
3. Türkiye İstatistik Kurumu (2023). Türkiye’de Tarım ve Gıda Verileri. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2022). Şişli Ekolojik Pazar Raporu. Getir Gıda A.Ş. (2023). Türkiye’de Dijital Gıda Platformları Raporu. Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Tarım ve Orman Bakanlığı, Sürdürülebilir Gıda Sistemleri Ülke Raporu Türkiye – 2021, <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararası%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/Su%CC%88rdü%CC%88ru%CC%88lebilir%20G%C4%B1da%20Sistemleri%20U%CC%88lke%20Raporu%20-%20T%C3%BCrkiye%202021.pdf>
4. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Bitkisel-Urun-Denge-Tablolari-2022-49456>
5. <https://www.hal.gov.tr/Sayfalar/Toptanci-Halleri.aspx?sid=34>
6. <https://www.turib.com.tr/hakkimizda/>

KENTLİ HAKLARI VE KENTLERİN GIDAYA ERİŞİMİ

Araştırmalar Serisi I 2025 I

